

Nicolaus Plahne

**Dissertatio Scholastica De Methodo seu Optima Ratione Latinam Linguam
Docendi : Qua ostenditur, Quodomo puer a primis elementis ad facultatem styli
quam commodissime perduci possit & debeat**

Rostochii: Weplingius, 1697

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn732463726>

Druck Freier Zugang

Ru phil 1697

Q. D. B. V.

DISSERTATIO SCHO-
LASTICA

DE

METHODO seu OPTI-
MA RATIONE LATI-
NAM LINGVAM DOCENDI.

Quâ ostenditur,
Quomodo puer à primis elementis
ad facultatem styli quàm commodissimè
perduci possit & debeat.

AUCT.

M. NICOLAO *Blabnen*/ Rost.

Sumptibus Auctoris.

Rostochii Typis JOH. WEPPLINGII, Univ. Typogr.
ANNO M DC XCVII.

ROSTOCHIO ERUDITO atq; HONORATIORI;
Perantiqva ac florentissima Academia hujus
MAGNIFICO DN. RECTORI,
cæterisque ejus Dnn. PROCERIBUS longè celeberrimis,
DNN. PROFESSORIBUS, DOCTORIBUS,
LICENTIATIS,

VIRIS Maximè-Reverendis, Præ-Nobilissimis, Consultissimis,
Experientissimis, Excellentissimis &c.

Nec non

Inclyti Ordinis Senatorii

MAGNIFICIS ac PRÆ-NOBILISSIMIS
Dnn. CONSULIBUS, Dn. SYNDICO,
EXCELLENTISSIMO, CONSULTIMO &c.
cæterisq; PATRIÆ PATRIBUS CONSCRIPTIS Amplissimis,
Prudentissimis, Spectatissimis, &c.

Nec non

Reverendi Ministeris

Maximè-REVERENDO atq; MAGNIFICO
Dn. DIRECTORI, maximè Spectabili
Dn. SENIORI, cæterisq; Dnn. PASTORI-
BUS, ARCHI-DIACONIS, DIACONIS

Vigilantissimis, fidelissimis, meritissimis &c.

Nec non

Splendidissimi Collegii Scholastici

NOBILISSIMO atq; AMPLISSIMO

Dn. RECTORI, cæterisque Dnn. COLLEGIS
clarissimis, Humanissimis &c.

Omnibus deniq; CIVIBUS LITERATIS, Dnn. PATRONIS, PROMOTO-
RIBUS, EVERGETIS, FAUTORIBUS ac AMICIS meis suspiciendis
Dissertationem hanc in mei, meorumq; studiorum Cõmendationem

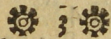
D. D. D. Auctor.

PRÆFATIO

Dissertationem hanc de Methodo, seu ratione Latinam
 Lingvam docendi, quam nunc, B. L. exhibeo, aliquot
 annos certis de causis pressi, nec in publicum prodire
 passus sum; *cogitandum enim mihi cum Plinio (a)*
existimavi, quàm magnum sit, dare aliquid in manus
hominum; non modò, quia tanta est *Momi iniqui-*
tas, ut nihil tam perfectum ingenio, aut elaboratum
industriâ dari possit, quod non à Zöilis & Vètiligatoribus pessimis lace-
rari queat, iudice Edmundo Richerio, (b) quem B. Morhoff (c) *pe-*
ne instar omnium esse dicit, qui de Methodo scripserunt; sed & maximè,
 quia plurimis hominum de Methodo, & primâ puerorum institutione
 agere, leve, ac nullius pretii esse creditur, adeo, ut hujus generis scripta
 vix oculo, ne dicam animo, lustrare dignentur, nec animadvertant,
nil quicquam profici consiliis ad altiora directis, nisi circa prima litera-
tura melioris elementa vel maxima cura habeatur (d); Prætereaque
 periculo, non caret, talia persequi, quæ omnes intelligere se putant (licet
 pauci verè intelligant) & de quibus variæ, imo contrariæ sunt hominum
 opiniones; *Quis enim Methodum seu docendi Artem tenere sibi nunc*
non persuadet? *Quis ad juventutem vel publicè, vel privatim, institu-*
endam, amplâ mercede se conduci, non faciliè patitur? *Quis Scho-*
larum Magistros, eorumque labores, non dijudicat ac reprehendit?
 etsi in docendi exercitio nunquam versatus, nec ita, quid praxis do-
 cendi ferat, quidve respuat, ipse expertus sit. De his verè Mechovius,
 (e) quem B. Morhoff (f) *harum rerum peritissimum, & optimum Me-*
curiorum Sculptorem nominat, multi reperiuntur, inquit, qui de in-
stitutione juventutis rectè suscipiendâ multa sermocinantur, qui si gu-
bernacula hac capeffere, aut tractare deberent, classem profecto in ipso
portu mergerent. Sanè, Usus & experientia, ut ait Columella, (g)
dominantur in Artibus, (sic quoque in Arte docendi) neg, est ulla disci-
plina, in quâ non peccando discatur. Hinc modò citatus Mechovius
 (h) *docere, inquit, est artis, cujus vim & facultatem non est cuiusvis esti-*
mare, nisi diu multumq; in hoc genere sit volutatus; quod & olim mo-
 nuit B. Nath, Chytræus; his verbis: (i) *non est cuiusvis juvenutem re-*

De instituere, aut de verâ instituendi ratione iudicium ferre Et prohi-
 quanta nunc est Magistrorum in ratione docendi dissensio, quanta præ-
 ceptionum diversitas ac repugnantia! quod unus probat, alius reji-
 cit, & ex mille Methodistis (liceat hâc voce uti) vix decem de omnibus
 Doctrinæ partibus consentire deprehendes; quî ergo quis de Metho-
 do scripturus periculum evitare, & sine omni offensione hîc certi quid
 statuere, quî cum omnibus facere, aut in omnium sententias simul ire
 posset? Certè aliter fieri non potest, quàm ut uni subscribendo, unum
 aliis præferendo, cæterorum omnium in se convertat odium; quâ de re
 Laurentius Ludovici, Rector olim Görlicensis (k) *quid plus habet pe-*
riculi, inquit, quàm in tantâ præclarissimorum Virorum, ingenio, doctri-
nâ, excellentiâ omnibus locis copiâ, judicare, quâ sit optima ratio &
quasi via docendi. Verùm quoquo modo se hæc omnia habeant, nolui
 tamen labores meos, in juventutis Scholasticæ usum exantlatos, ampli-
 us in occulto latere, quos frustra planè mihi impendisse videor, nisi aliis
 innotescant; nolui multorum, & mihi, & juventuti maximè cupientium,
 voluntati porro resistere, quî, ut opusculum hoc, quo & quid de Metho-
 do Lat. Lingvæ sentiam, & quid ad eam attulerim, exposui, cum orbe
 erudito communicarem, toties efflagitarunt: nolui ulterius permittere
 tot falsæ de conatibus meis sint opiniones, eorum maximè, quî studia
 ac intentionem meam nunquam cognoverunt, quas expertus sum, post-
 quam biennio abhinc cogitationes meas de vulgatâ multorum Latin.
 Linguam docendi ratione, unâ cum ampliss: Facultatis Philosophicæ,
 aliorumque Virorum longè celeberrimorum, Almæ hujus, iudiciis ac
 testimoniis de Methodo meâ divulgavi. Quare in mei meorumque stu-
 diorum commendationem, & debitum Factoribus obsequium, ut & in
 fictarum de meo instituto opinionum disturbance, hoc, quicquid est
 literarum, typis descriptum, in publicum nunc proferro. Nec est quod
 ab hoc quid periculi metuam, liberè enim de Methodo ac docendi ratio-
 ne sentio, & quod sentio, ingenuè profiteor, nemini detrahens, nec ulli-
 us existimationem arrodens, juventutis emolumentum in omnibus uni-
 cè quærens; potius me hoc ipso apud omnes bonos gratiam initurum
 confido, malorum odium atque invidiam nihili faciens. Et sanè haud
 temerè, aut illotis, quod dicitur, manibus me in hæc res irruisse quis
 credat, verè enim dico, me jam tum à primâ Adolescentiâ meâ pueris
 erudiendi semper præfuisse, & plurimum eorum consuetudine atque
 con-

consilio usum esse, qui in Methodo Linguarum emendandâ, ut hâc in studiorum Parte juventuti melius, ac vulgò fit, consulerent, ipsi laborarunt. Præterea decem, & quod excurrit, annos, per DEI gratiam, publicam functionem Scholasticam hîc sustinui, in quâ quotidiano usu & experientiâ multa sum edoctus, quæ vix unquam in mentem mihi venissent, & de quibus aliâs nimini facillè credidissem; nam non perfunctoriè, aut superficialiter (B. Schmidii (1) verbis utor) hoc officium meum præstiti, tanquam aliud agens, aliudq; vitæ genus meditans, aut muneri Scholastico primâ quâq; occasione renunciaturus; sed cum me ad hoc officium ritè vocatum esse certò scirem, & præterea singularem animi mei propensionem in hæc studia, aliis nimis tædiola, persentiscerem, in hoc mihi, reliquis studiis, de quibus fortè plus & honoris & fortunæ expectare potuissem, sepositis, maximè elaborandum duxi, ut juventuti Scholasticæ, tot in studiorum suorum cursu doctrinarum procellis agitata, & nunc cum anfractibus, nunc cum hiatibus miserè conflictanti, pro ingenii mei viribus, quid adjumenti afferrem. Ita enim monito Apostoli 1. Cor. 7. 17. verè congruenter ambulare mihi vilus sum, si non tantum, meas partes pro virili tuerer, & horis mihi ad informandum datis ritè vacarem, sed si omnes quoque ingenii mei nervos in juventutis emolumentum intenderem, & quicquid mihi temporis à publicis negotiis reliquum, id in hæc res omne ponerem. Hinc (præviis tamen piis precibus, cum principium Operis debeat esse Oratio Syr. 17. 19.) in omnes institutionis Scholasticæ, etiam minimas partes sedulò inquisivi, ut investigarem, quidnam progressus juventutis, maximè in addiscendâ Lat. Lingvâ, tantopere remoretur, quò id, quantum fieri posset, de docendi Viâ removerem. Et quidem, cum Oculi plus videant, quam Oculus, & ex sententiâ Syracidis l. c. post Orationem etiam consilium actionem anteire debeat, non modò cum Viris doctis & docendi peritis de Methodo Lat. Lingvæ sæpissime collocutus sum, sed & Auctores illos, qui Methodos didacticas literarum monumentis consignarunt, quantum molestissima miserimaque officii mei ratio permittit, mihi comparavi, comparatosque sedulò evolvi, sciscitans, annon ab his Consiliariis (etsi B. Morhoff (m) parum mihi promiserat) aliquid consilii capere possem, in memoriam mihi revocans illud Lud: Vivis (n) monitum, e re esse, si in præceptione Artium multa experimenta colligamus, & multorum usum observemus. Et licet adhuc nullum aliud hujus laboris mei satis molesti præmium re-

portarim, nisi contemptum, obrectationes & injurias, tamen pro innato mihi in juventutem affectu non destiti, nec me à suscepto studio avocari passus sum, certissimâ spe fretus, *bunc laborem meum, quem in Domino perfeci, haud fore inanem* 1. Cor. 15. ult. Has verò qualescunqve lucubrationes meas, quas hîc describo, ut benevolo vultu accipias, & in optimam partem interpreteris, est quòd abs Te, Candide Lector, eâ, quâ fas est, humanitate peto.

- (a) Lib. 7. Epist. 17. (b) in Obstetrice Animorum Cap. 8. §. 5. (c) in Polyhist. lit. Part. 1. Lib. 2. Cap. 2. (d) Verba sunt Auctoris Scholæ Latinitatis in Præfatione (e) in Hermathenesuâ (quam B. Morhoff, l. c. Cap. 10. Compendium omnium Librorum, qui de Methodo perscripti sunt, vocare non dubitat) Tract. 1. Cap. 6 §. 5 (f) l. c. (g) Lib. 1. de R. R. Cap. 1. (h) l. c. Cap. 4. §. 1. (i) in Sciographiâ Scholæ Rostoch. p. 54. (k) Præfat. in Orat. de ratione docendi, discendi; Grammaticam (l) Præfat. in Grammaticam (m) l. c. Cap. 7. (n) Libro 1. de trad. Discipl.

CAPUT. I.

De duabus ad Latinitatem Viis ordinariis, Conversationis sc. & institutionis.

DUæ sunt ad Latin. Linguam Viæ ordinariæ, una Conversationis, quando quis cum Latinè loquentibus plurimum versatur, eos audit, ac imitari studet; altera institutionis, quæ per certa Artis præcepta Latinitatis penetralia recludit, ejusque facultatem nobis conciliat. Multi Eruditorum illam huic præferunt, & rara Eruditionis specimina, quæ ea post se reliquit, enarrant. Buchnerus (a) Morhoff. (b) & Titius (c) adducunt Robertum illum Gentilem, qui septimo ætatis suæ anno perfectè Latinè, Gallicè, & Anglicè locutus est, quia pater ejus semper Latinâ, mater Gallicâ, domestici verò Anglicâ Lingvâ cum eo locuti fuerant. Posteriores duo citati Auctores, (d) ut & Mechovius, (e) laudant Gallum quendam, Michaëlem Montanum, qui hâc Viâ se. Conversationis ductus, quinto ætatis suæ anno, adeo exactam Lat. Lingvæ cognitionem habuisse dicitur, ut Præceptores ejus, qui omnes eruditissimi Viri, & celeberrimi Oratores ac Poætæ fuere, vix ausi sint cum illo certare, quis nam rectius Latinè loqueretur. Plura istiusmodi exempla, quæ non modò apud citatos, sed & alios Auctores occurrunt, silentio nunc præmitto. Sic quoque ex Priscis Plutarchum, Dionysium Halicarnassensem, Diod. Siculum, Dion. Cassium &c. qui hâc viâ se ad Lat. Lingvæ cognitionem pervenisse ipsi fatentur, adducere possem

sem, nisi ipsa experientia, testis verissima, id nos vel in iis, qui in Polonia, Gallia, &c. vivunt, & ex Conversatione ac usu habitum earum Lingvârum sibi contrahunt, vel in ipsis liberis nostris, qui itidem hâc Viâ ad Vernaculam perveniunt (cum ex Magnif. Dn. D. Pfeifferi (f) iudicio, *nulla Lingua homini sit naturalis*) satis edoceret. His & similibus exemplis permoti summi Viri Viâ Conversationis tutissimam rectissimamq; esse pro addiscendâ Lat. Lingvâ statuerunt; ita enim Buchnerus, (g) postquam dixerat de Veterum Romanorum consuetudine, qui solâ hâc viâ ad Eloquentiâ Romanâ fastigium usqve insurgebant, *præclare mihi, inquit, cum eo agi videbatur puero, cui adhuc in cunis jacenti propemodum adbibebatur aliquis peritus egregiè Latinarum Litterarum, qui ei perpetuò hereret, nec tantum vocabula nuda, sed dictiones quoque integras alumno subijciat, nec aliò nisi Latino sermone præsentè illo unquam loquatur; ita enim fiet, ut eadem facilitate Lat. sermonem hauriat, quâ patrium arripit, & jam Auctorum lectioni admoveatur, cum vix in primis elementis versari alii cœperint.* Quod institutum & Mechovio (h) & Morhofio (i) aliisque non displicet. Hinc & Viri eruditi non modo optarunt, gens aliqua nunc, ut olim, superesset, quæ Latine loqueretur, ita enim, ipso Vossio (k) adferente, *expeditissimam haberemus Lingvâ Romanâ Viâ;* sed & jam pridem hâc de re deliberârunt, quâ ratione Latium quasi instaurari posset, uti constat ex Auctore illo anonymo apud Morhofium, (l) *qui Regi Gallie suavit, ut talem aliquam civitatem Latinam institueret, in quâ omnes incole, tam mares, quàm femine, etiam opifices ac servi, servæq; perfectè Latine loquerentur, quorum conversationem ac colloquium peterent Latin. Lingvæ facultatem sibi comparaturi; item ex operibus Gomenianis, ut ex Methodo novissimâ, (m) Deliberatione de Latio ad Bodrocum transferendo, (n) Latio redivo (o) &c. Nec aliud intendit Joh. Pastorius (p) dum ait: *Equidem quid de Collegiis, in quibus domestici omnes non aliâ Linguâ, quàm Latinâ uterentur, & ego alibi, & alii ante me monuere, id à nemine vitis, quàm à Nobilibus dari posset effectui, quippe qui faillimè omnium sumptum eum facere ac sustinere queant.* Et miror de tali instituto in locis ad eam rem oportunis non cogitari diligentius, n. q; inter tot Viros Magnificos, & ad pia alioquin opera propensos, reperiri aliquos, qui tale velut Latium extra Italiam fundare, si non pro vulgo, saltem pro Nobilibus pueris aggrediantur. Simile quoque consilium deprehendimus apud Janum Cœcilium Frey, (q) qui ita hâc de re loquitur: *Sidus**

*resve Lingva aut Idiomata absq; ferulis, absq; Scholis, bodieq; à pueru-
 lis ludendo discuntur, quid impedimento esse possit, quo minus Latinam,
 Græcamq; simili studio assequantur. Exemplis hoc comprobatur eorum
 liberorum, qui vel Parisiis, vel in Belgio, vel in Helvetiâ, plures, etiam
 distantissimas Linguas, statim atq; effari incipiunt, addiscunt; hinc
 concludit: Eadem igitur operâ sic discant infantiuli Latinam Græcamq;
 Collegia sint Viris, famulisque literatis, eleganter Latinam Græcamq;
 Linguam loquentibus, referta, illis à secundo Natiuitatis anno pueruli
 habitent, &c. Idem & maximopere (vadet [2.] ut discendarum
 Linguarum causâ in exterâs regiones pueros mittamus &c. Alios
 Auctores, qui itidem pro Viâ Conversationis in Lat. Lingvâ studio te-
 nendâ militant, nunc brevitatis causâ non adduco; ex hisce satis liquet,
 quid sibi consilia eorum velint, hoc sc. ut vel universale aliquod Latium
 (sive Urbs, sive Regio) instaretur, in quo omnes incolæ non nisi Latinè
 loquantur; vel particularia Eruditorum Collegia aperiantur, in qui-
 bus solus quoque Latinus sermo vigeat; vel à primâ statim infantia
 Lat. Lingvâ peritus pueris præficiatur, qui perpetuò cum iis Latinè col-
 loqvatur. Quamquam verò de horum Virorum Auctoritate satis am-
 plâ nihil detractum velim, tamen an hæc eorum Consilia, de Lat. Lin-
 gvâ addiscendâ, per omnia sint probanda, & omnibus sectanda, in me-
 dio non sine ratione relinqvo; primò enim frustra tale Latium exopta-
 ri arbitror, cum vix unquam sperari possit; præterea nec eruditissimi
 Viri in sermone extemporali satis prompti sunt, nec satis culti, ita ut
 sine omni ullius Barbarismi metu Lat. Lingvâ loqui valeant. Hodie, in-
 quit Vossius, (s) *per paucorum ea laus est, ut purè scribant, pauciorum
 ut loquantur.* Et alibi (t) Idem ait, *etiam iis, qui sedulo fuerint in
 optimis Scriptoribus volutati, sermonem tamen fluere lutulentum.*
 Et alibi (u) idem de se ipso dicit: *Nunquam magis rideo, dicam, an in-
 dignor, quam si in editis mihi videam pravo loquendi more abrepto ex-
 cidisse, quod serio ipse damnem.* Nec aliter sentit Scheferus, (x)
 ita hæc de re scribens: *Negari haud potest, quin etiam nolentibus no-
 bis adhaerent nonnulla vitiosa, quæ in iuventute sapius audiendo alti-
 us in animum se immiserunt;* id quod testimoniis Budæi de Laurentio
 Vallâ, & Scioppii de Transalpinis probatur; Quibus infinita alia ex
 eruditissimorum Virorum scriptis, eorum etiam, qui in hoc studiorum
 genere præ reliquis suam navarunt operam, & veram Latinitatem à Bar-
 barie vindicare laborarunt, adjici possent, nisi exempla odiosa, & bre-
 vitate*

vitate hic uti esset animus. Confer ad hæc Isaac. Casaubonum (y) Lipsi-
 um (z) Vossium (aa) Scioppium (bb) aliosque. Et verè jam olim Ant.
 Flaminius (cc) *Bene & emendatè loqui aut scribere, inquit, in sermone
 præsertim Latino, bodie adeo est difficile, ut miraculi instar bonus vel
 Orator vel Scriptor esse videatur.* Ex hoc verò fundamento cordatio-
 res Eruditorum, ut Melanchthon (dd) Vossius (ee) Scioppius (ff) Becche-
 rus (gg) aliique plurimi, de familiaribus illis colloquiis, quibus Via Con-
 versationis utitur, nisi singulari delectu & judicio suscipiantur, non adeo
 honorificè sentiunt & loqvuntur. Sic quoque B. Morhoff (hh) *Collo-
 quia cum iis, qui Linguam Lat. accuratissimè loqui nesciunt, magis tur-
 bare, asserit, sermonem Latinum, quàm juvare; & quod hinc Itali non
 nulli de industria sermonibus Latinis, etiam cum Viris doctis, abstinena-
 dum existiment, ne dictio aliquid ex idiotismo trahat, quem in Collo-
 quiis Viri etiam docti vix evitant, licet eleganter aliàs scribant.* Tandem,
 si quis infantes recens natos, & in cunis adhuc jacentes, Lat. Lingvam
 doceri velit, is sibi nutrices hanc Linguam satis callentes prospiciat, quæ
 simul cum lacte & pappis (ut vocant) eam instillare vel infundere pos-
 sint, harum enim amplexibus infantes nostri per duos, tres, aut plures
 annos maximè hæere solent. Taceo, quod ne in vernaculo quidem
 solus usus dicturis elegantius & scripturis sufficiat, testibus Viris longè ce-
 leberr. Weisio, (ii) Titio (kk) Ravio, (ll) aliisque plurimis. Et ex his,
 quæ dicta sunt, facile quoque colligitur, quid judicandum sit de collo-
 quiis illis Latinis liberis, ut vocant, quæ Præceptores in Scholis discipulis
 suis in Latinitate non dum firmatis vulgò vel imponunt, vel saltem per-
 mittunt, plana sanè hæc sunt non ad Latinitatem, sed ad Barbariam Via;
 quamvis enim hæc ratione pueri aliquam sibi conciliare possint loqvaci-
 tatem, ut in Cœnobiis & Jesuitarum Scholis videre licet, ea tamen non
 est sine erroribus & gravissimis Lat. Sæmonis vitiis, nec est verè Latina,
 sed Barbara & non Latina, *nescire enim Linguam, ex mente Caselii (mm)
 putandus est, qui quamvis Latinis ipse verbis utatur, tamen ad Vete-
 rum Scriptorum modum non loquitur;* at quomodo pueri, qui ne vo-
 cabula quidem Latina tenent, ad Veterum Scriptorum modum loqvuntur?
 Hinc rectè B. Reiskius, Scholæ Lynenb. olim Rector (nn) Colloquia
 puerorum Latina, seu Licentiam Latinè confabulandi, inter communes
 Docentum Discitentumque errores refert; & modò citatus Caselius [oo]
*Primis æyonibus, inquit, necessitatem loquendi imponi penitus falsum est,
 sic namque non Latinam discens, sed Linguam novam & semi-barbaram
 gignens.*

gignent. Non ergo à Colloquiis, aut Viâ Conversationis, quippe quæ valde lubrica est, & pro discrimine fortunarum paucis patet, ordendum est Lat. Lingvæ studium, sed potius institutionis Viâ est investiganda, ut per certa Artis præcepta, quæ Methodi vocabulo exprimentur, eam nobis comparemus. Quemadmodum enim in exteris regiones profecturus, Duce quodam indiget, præsertim, si Viâ ignarus sit, qui ipsam eam monstrat, eumque quod tendit, perducit, sic quoque in Latium quæsi profecturus, seu Lingvæ Romanæ copiam ac venustatem sibi comparaturus, de Duce ac Doctore, sub cuius ductu ac auspiciis eò pervenire possit, sollicitus esse debet. Hæc Dux est Methodus, quæ præscribit rationem, cum omnia simul in docendâ Lat. Lingvâ tradi nequeant, quemadmodum ab infimis, per medios veluti gradus ad summum paulatim perducendis ætas debeat; unde & aliàs ordo dicitur: sine Methodo autem ac Ordine frustra omnis noster in studiis suscipitur labor; verè inquit Joh. Sturmius: (pp) *quod temerè fit, & perturbate & disso'ute, raro magnos facere progressus solet; sunt enim tum gradus, tum etiam progressus, ut atatum, sic quoque studiorum, maximè observandi, uti Claud. Baduelus qq) rectè monet; & sicuti nemo in summum, inquit Buchnerus, (rr) nisi ab imo ascendendo, nititur, sic quoque, in addiscendâ Lat. Linguâ sunt faciendigradus, atque à levioribus capiendum initium est; ad summa enim, ipso Quintiliano (ss) iudice, nisi à principis perveniri non potest.* Methodo ergo hic seu Ordine opus est, si ad Lat. Lingvæ facultatem quis aspirare volet.

- (a) in Dissert. de Exercit. Styli p. 16. (b) in Polyhist. l. c. Cap. 9. (c) in Comment. de Admin. L. L. 2. p. 4. (d) l. c. (e) in Hermath. Tr. 2. Cap. 10. s. 4. (f) in Introductione in Orientem disquisit. l. quæst. 4. (g) Dissert. cit. p. 15 (h) l. c. (i) l. c. (k) Tractatu de studiorum ratione p. 4. (l) l. c. (m) Cap. 8. (n) Oper. didact. part. 3. p. 58. (o) l. c. part. 4. p. 76. seq. (p) in Palæstrâ Nob. cap. 1. (q) in Viâ ad divas scientias, Artesque, Lingvarum notitiam &c. part. 1. Cap. 2. (r) l. c. Cap. 1. (s) de Stud. rat. p. 5. (t) partit. Orat. 4. t. 57. (u) Præfat. in Vitia ferm. (x) Libro de Stylo cap. 7. s. 3. (y) Præfat. in Opusc. Var. Joh. Scaligeri ad Jac. Aug. Thaunum. (z) Instit. Epist. cap. 11. (aa) Præfat. in Vit. 3. erm. (bb) de Styli Hist. Vir. & Vit. p. 69. (cc) in Epist. ad Lud. Calinum. (dd) in Præfat. de Syntaxi p. 324. (ee) l. c. (ff) l. c. p. 65. & 68. (gg) in Methodo didact. Part. 2. p. 43. (hh) l. c. Cap. 9. p. 416. (ii) in den Curiosen Gebäuden von teutschen Briefsen p. 1. seq. (kk) Comment. de Admin. L. L. s. 2. p. 3. (ll) in Dissertatione de L. L. comp. s. 967. (mm) lib. de Ludo Lit. ap. r. p. 29 [nn] in Prog. am. de variis Erroribus Latina Docentum Discendumq; (oo) lib. de Ludo lit. ap. p. 101. (pp) de Lud. lit. ap. p. 15. (qq) in Epist. ad Sa. dolet (rr) in Dissert. cit. p. 19. [ss] Lib. 10. cap. 1. CAP. II.

✿ 9 ✿
CAP. II.

*De Methodo Lat. Lingvæ optimâ, eâ sc. quæ ante usum Lingvæ
solidam ejus intelligentiam tradit, & proin juxta colloquia
Lat. vulgatam quovq; Exercitiorum tractatio-
nem damnat.*

Sed cum Viam institutionis in Lat. Lingvæ studio præcedenti capi-
te maximè se ctandam esse dixerimus, nunc quænam sit illa institu-
tionis Via, seu Methodus, quâ ad Latinitatem quàm commodissimè
perveniri possit, nobis porro dispiciendum erit. Variæ, ut jam
supra notavimus, imò & contrariæ, juventuti monstrantur pro addiscen-
dâ Lat. Lingvâ Viæ, adeo, ut in tam variâ ac multiplici ejus Tractatione,
quàm in peregrinatione aliquâ, rectum Viæ Cursum tenere difficilium sit;
quis enim omnes omnium Methodos ac docendi Vias, non dicam sibi in-
vicem conciliabit, sed enarrabit? Verè dixit B. Morhoff (a) *Multos hic
esse Consiliarios, sed parum Consilii.* Et infra Idem (b) ait: *Quis hic
non præcepta suppeditavit? Quis non novam aliquam Methodum con-
fixit, aut in devia abduxit?* & addit: *Inter tot Methodos semper no-
va desideratur Methodus.* Similiter & Mechovius (c) hæc de re queri-
tur, nunc quisvis, inqviens, sive Rhemmius, sive Orbilius, qui vix erudi-
ti Viri nomen ofsecit, libros cudit de informandâ juventute, cum tamen
ipse scabitudinem animo nondum deleverit, & longè à destinatione suâ ab-
sit. De his verò paulò antè (d) dixerat, *plurimos eorum & oleum & ope-
ram perdidisse;* Quamvis Steph. Spleissius, Gymnasii Schaafhusani o-
lim Rector, lenius de iis judicium ferat, (e) *singulos sc. qui tale quid in
juventutis commodum non sine ratione tentarunt, aliquid peculiare ob-
rinuisse, quod suâ laude defraudandum non sit.* Sed in omnes aliorum
Methodos ac docendi Vias, quæ nunc venditantur, hic non excurram,
nec in causas tantæ in docendo Dissensionis, ac Methodi confusionis,
(quas peculiari Libro, de corruptæ institutionis causis, mox etiam pro-
dituro, pertractavi) inquiram; id nunc saltem (sine livore tamen, &
salvis aliorum judiciis) dico, me conatus etiam quosvis propter juventu-
tis emolumentum cum ratione susceptos quidem laudare, sed omnes o-
mnium Methodos, quas Scholis propinarunt, æque probare minimè
posse. Ut autem hic certi quid statuam, optimè mihi de Methodo
Lat. Lingvæ lentire videntur, qui pedetentim, & certis quasi gradibus

B

ad

ad eam ascendere jubent, his sc. ut simplicem ejus intelligentiam sibi quis comparet, antequam ad usum & exercitium Lingvæ se accingat; quique inter intelligentiam & usum Lingvæ distinguentes, illam ut fundamentum præcedere, hunc ut exercitium sequi debere docent. Non obscure hoc discrimen innuit magnus Vossius, (f) dum ait: *Qua habemus diximus, ea pertinent ad intelligentiam verborum & rerum; præterea verò opus est, ut sciamus loqui & scribere, & tum purè & perspicuè, tum copiosissimè ornatèq;.* Dixeris, si quis sermonem intelligit Romanum, etiam locuturum eo scripturumq;, sed sæpe Linguam intelligimus, quâ loqui nescimus, quia usus abest. In idem discrimen hoc digitum intendit B. Morhoff, quando scribit, (g) *multâ Auctorum Lectione impetrari facillè posse, ut quis Linguam accuratè intelligat; styli verò exercitio, ut quis emendatè scribat, triplè majus tempus impendi debere, quare & illud Principi sufficere posse* ait. Paulò clariùs hac de re loquitur Caselius: (h) *Volumus, inquit, puerum doceri Lat. Linguam primò omnium ut intelligat, deinde ut scribendo & loquendo usurpet.* Ita & Richerius: (i) *Toto tempore, quo pueri in Scholastico pulvere voluntantur, nihil aliud contendant, nihil adeo obnixè conentur, quàm Latine & Græca Lingvæ cognitionem tantam sibi assumere, ut ea, quæ apud bonos Auctoris legerint, sine Lexici & dictionarii adminiculo percipiant; quod unum, maximum & præcipuum fundamentum est eruditionis, idq; totum rei Grammaticæ, velut ædificiorum substructiones fundamentis suis, incumbit.* Idem & Dn. Fritschius, Gymn. Freib. Con-R. (k) vult, inquit: *Statim puer deducatur ad intelligendos Lat. Scriptores Omnium verò Clarissimè Tschirnhausius, Academia Parisiensis Scientiarum membrum, hanc sententiam proponit, (l) tres in quavis Lingvâ perfectionis gradus statuens, quorum primus ipse est Linguam tantùm intelligere, non item loqui posse, quod in quavis Lingvâ facillimè conringere ait; secundus, præter intelligentiam loquentium, & librorum, sine hæstratione posse eloqui, quem gradum priore difficiliorem dicit; tertius, Lingvâ exactè de quavis materiâ, & quodcunque libuerit, disserere, scripturumque, componere; qui gradus ipse est difficilimus.* Quod Tschirnhausii judicium de addiscendis Linguis B. Morhoff (m) adducit, & rectum omnino pronunciat. Verum non tam Auctoritatibus; quàm rationibus, hanc sententiam adstruere nunc juvat, in docendâ Lat. Lingvâ (ut & in aliis) primò omnium in

es enitendum esse, ut solidâ Auctorum Latinorum intelligentiâ imbuantur discentes, anteqvam vel ad sermonis, vel Descriptionis, aut Compositionis exercitiû admittantur; Primò enim Linguâ aliquâ loqui vel scribere, sc. cum ratione, requirit verborum & sententiarum, quibus ea, quâ loquimur, aut scribimus, proponuntur, intelligentiam; & sunt termini, seu voces, signa conceptuum, [uti ex Aristot. eruditè disserit B. Gosmannus, (n) quibus animi nostri sensa, seu quod mente conceptivum, significamus & exprimimus; prius ergo de verborum & sententiarum notitiâ comparandâ, quàm de eorum usu, qui Lat. Linguam addiscere vult, cogitare debet: Hinc optimè Caselius (o) *initium studii Lat. Linguae in dictionum delectu, proprietate & puritate* ponit. Dein, non potest quis in Lat. Linguae exercitio pro lubitu sibi voces ac phrasas fingere, aut cuivis Nomini quavis verba jungere, sed proprietatis hîc maximè est habenda ratio; omnis enim nostra Oratio, sive voce, sive scripto expressa, stylo Veterum Romanorum conformatâ sit necesse est, *nec sufficit*, Vossio iudice, (p) *loqui aut scribere Latina, nisi & Latine, Latine; autem loquimur ac scribimus, docente Scheffero, (q) quando illa Verba inter se junguntur, quae coniungi solent à bonis Latinisq; Auctoribus.* Verè hâc de re iudicat Beccherus, (r) inqviens: *Dieses ist eine von den aller schwersten Hindernissen und Confusionen in einer Sprache/das jede Sprache ihre eigene Application der Wörter hat/ und darin die meiste proprietet der Sprache bestebet/welche/so man nicht in Obacht nimmet, sondern sich selbst die Licenz giebet/ phrasas zu formiren/ so ist es geschehen/ und wird einer in Ewigkeit keine Sprache recht lernen/ sondern unverständlich/ barbarisch reden &c.* Ist demnach ein Ding in den Kunst-Sprachen schwer/ so ist es dieses/ ja die Sprachmeister und Praeceptores machens noch schwerer/ in dem Sie der Jugend die leichtfertige Freyheit zu frühe aeben/ Phrasas und Poëmata zu machen/ denn dadurch gehet man von der *propria rerum significatione, & idiomatum naturâ & usu* hinweg/ und machet sich selbst härrische Phrasas, welches als ein Gift zu siehen &c. Idem & Dn. Polzius, Con-R. Lynenburg. monet: (s) dum ait: *Es ist woll zu verhüten/ das man nicht qualibet verba quibuslibet Nominibus jungire, weil auch im Teutschen solcher Analogia nicht zu trauen/ quod adductis exemplis probat.* At quomodo id in Lat. Lingvæ exercitio evitaretur, nisi antè indolem atqve proprietatem ejus satis perspexerimus? Quomodo stylius noster,

ut Scheferus postulat, (t) *antiquæ reſtitutioni conveniens, & ad exempla Veterum accommodatus eſſe poſſet, niſi antiquam illam reſtitutionem, & exempla Veterum, id eſt, quid apud veteres Latinos in uſu fuerit, quidve minus, antè cognoverimus?* Tandem ipſa, quibus ſtylus comparatur atqve perficitur, media, ut ſunt, Auſtorum Lat. Leſtio, Verſio-Imitatio &c. de quibus infra ſuo loco, idem poſtulant, anteqvam ea ſuſcipiantur ac tractentur, ſimplicem Auſtorum Lat. intelligentiam eſſe expetendam; Quid enim puer legendo proficeret, ſi ea, quæ legiſt, non intelligeret? Rectè proin B. Titius (u) *antequam ad Auſtores legendos accedamus, requirit, ut non modò comuniſſima Lat. Lingua verba, ſed multo etiam elegantiora jam teneamus, ne in Auſtorem aliquem incidentes, velut in novum planè Orbem delati videamur.* Et qui in Verſione Auſtorum verba verbis reddere, ac in notiori Lingvâ ſenſum verborum ſatis exprimere quis poſſet, ſi veros verborum ſignificatus antè non perdidiciſſet? Idem enim hic locum habet, quod Camerarius de Græcæ Lingvæ in Latinam Converſione ait (x) *res exponere perſpicuè ſignificantibus Verbis, oratione propriâ, non caret Difficultate, ad hoc enim neceſſaria eſt antecognita utriusque Lingvæ cognitio &c.* Verè Ant. Scorus (y) de Verſione è vernaculo in Latinum (quod & vice verſà valet] dicit: *Perverſus nihil ne cogitari quidem poſeſt, quàm quod ea convertenda Latine de vernaculo ſermone præſcribant, quorum vel nomina, vel loquendi modos, neq; um, neq; antea, puer audivit;* Hinc & Mechovius (z) *ſedulò cavendum monet, ne quid puero vertendum decur, cujus appellationes ignoret;* Nam, quod Voſſius habet, (aa) *non intellectu verbis, neq; res intelligi poſſunt. &c.* Sed quid multis hæc perfeqvor, res manifeſta, & extra dubitationem poſita eſt, anteqvam ad uſum & exercitium Lingvæ accedatur, ſimplicem ejus intelligentiam præ requiri. Ab hac verò Methodo ac regiâ docendi Viâ recedere, & ordinem hunc naturalem pervertere mihi videntur, non modò illi, qui ad familiaria colloqvia Latina pueros, vix primis Lat. Lingvæ elementis initiatos, adigunt, de quibus ſupra egimus, ſed & hi, qui à Tractatione Exercitiorum, ſeu Verſione textuum Germanicorum in ſermonem Latinum, ſtadium hujus Lingvæ inchoant, id quod plurimis nunc, tam publicè, quàm privatim, docentibus, uſu eſt receptum, adeo ut multum ſe neglexiſſe præceptores credant, ſi puerulis ſuis, qui læpè vix paradigmata Declinationum & Conjugationum tenent, aliquot per

hebdoma-

hebdomadam Exercitiâ, ut vocant, non proposuerint; Quinimo & Patres, & Inspectores, ex hoc tam de Magistrorum in docendo industriâ ac dexteritate, quàm de puerorum in discendo progressibus, vulgò judicare solent. Sunt etiam non-nulli Scholarum Magistri, qui in docendâ Lat. Lingvâ hunc sibi scopum non modò præfigunt, ut ad compositionem exercitiorum pueros quàm primùm deducant, sed & ipsa media, quibus ad fundamenta Latinitatis jacienda utimur, à primâ statim institutione ita disponunt, ut compositionum exercitio maximè inserviant; v. g. Vocabula pueris addiscenda proponunt Germanico-Latina, h. m. der Stern / Stella. der Mond / Luna &c. item Nomina per Casus & Numeros, etiam Verba per Numeros, Personas, Tempora, & Modos ita inflectere jubent, ut semper Germanica præmittantur, h. m. Sing. Nom. der Fisch / Mensa. G. des Fisches / Mensæ. D. dem Fische / Mensæ &c. ita & in reliquis Declinationum Paradigmatibus; item: Ich bin Sum: Du bist / Es, &c. Ich liebe Amo. Du liebest / Amas &c. ut in Enchiridiis Grammaticis, quæ nunc sub puerorum manibus sunt, videre licet. Et hæc quidè non parum ad Compositionem seu Versionem e vernaculo in sermonem Latinum conferre, quis in docendo versatus non facilè concesserit? an verò ad Auctorum Latinorum intelligentiam comparandam (quàm primò omnium expetendam esse diximus) tantundem conferant, de hoc valde dubito. Sed operæ pretium esse puto, quid cordatiores Eruditorum de vulgatâ illâ exercitiorum Tractatione sentiant, adduxisse: Tschirnhausius, Auctor Medicinæ Mentis (bb) ita de eâ loquitur: *Cum semper à facillimis sit exordiendum, non satis quis poterit mirari, quare contra manifestam rationem vulgò à re difficillimâ, hoc est, ab ultimo gradu, in puerorum institutione initium fiat; est aut: in hujus rei ratio in promptu, quia omnes consuetudine ducimur, non sanâ ratione, & commissos hâc in re errores, ut ut quis palpârit, rix tamen emendârit; Preceptor quippe hâc ratione supersedere multo labore potest, nec aliud facit, quàm ut exercitiâ Latine reddenda Discipulo proponat, reliquum quod est temporis, ipse in otio transigit, sudante interim discipulo sibi soli relicto, seseq; in omnem miserè torquentem formam.* Becherus (cc) ait, *das Construiren und frühzeitiges Exercitium machen sey ein Verderb der Zeit und grosse Hinderniß, iacin nârrisches und verkehrtes Wesen.* Ita & Christ: Keimannus, Gymn: Zittav. olim Rector: (dd) *Vulgatissima ratio est, inaviv, proponere puero materiam aliquam*

verbis Germanicis, quam ille deinceps Latine vertat, nec id culpa ve-
 rim temerè, si in tempore fiat, & pro Discipuli captu, aliter enim omnis e-
 jus utilitas perit; nam id in pueris facere, qui nondum vernaculam
 satis callent, & plura ejus ignorant longè, Latini autem sermonis planè
 rudes sunt, ut ut vocabula quædam teneant, & aliquam construendi ra-
 tionem noverint, intempestivum planè atq; ineptum est, Sic & (ee)
 Cl. Ravius, Exercitiorum, inquit, vertendi suspendo studium. Et post pau-
 ca: Suspendo istam imitationis formam, huc usq; usitatem, cum mate-
 ria reddendi dicitur, id quod & difficilius mihi institutum, & alicujus
 jam dudum judicii fuit existimatum &c, Maximè autem id impro-
 bant Viri eruditi, quando materia quædam libera, ut vocant, seu quæ
 propriæ inventionis est, pueris vertenda proponitur; quæ de re optimè
 monet Chytræus (ff) inquiring: de operam Præceptor, ut in exerci-
 tio quoq; styli rectè & commodè versetur, quod fiet, si non propria in-
 ventionis Scripta pueris proponet, sed traditum aliquem locum Cice-
 ronis in Linguam vulgarem purum reddere jubebit, & adhibita pueri-
 lis compositionis Correctione, in ipsius Ciceronis verba cum æducet
 &c. Ant. Scorus de istiusmodi liberis exercitijs hunc in modum loqui-
 tur: (gg) nec quicquam perniciosius accidere studiis Lat. Lingue po-
 test, quàm quod neglectâ omni imitatione pueri à suis Magistris, quàm
 Romanis ipsis, Latinitatem discere cogantur, Ant. Flaminius (hh) ait:
 His temporibus prope magis, quàm unquam, necessarium est, ut Magistri
 coërceantur, ne exerceant discipulos scriptis propriæ inventionis ac
 compositionis; & post pauca dicit, hos, qui alios scribendo exercere vo-
 lunt, si proponant composita à se ipsis, damnum haud leve daturus esse,
 nisi sint excellentes ipsi Scriptores. Sic & Bœclerus (ii) Das gemei-
 niglich die Præceptores in den Schulen / aus ohngefahr ergriffenen Bü-
 chern (als den Erquickstunden / dem Exempel-Buch / der Acerrâ Philologi-
 câ, und dergleichen) eine materiam heraus nehmen / dieselbe denen Disci-
 pulis an dictiren / und also befehlen zu machen / errorem vocat. Et post
 pauca (kk) hæc de re ita inquit: So kan ich auch nicht finden / daß es mit
 der rechten Art der institution übereinstimme / wenn man zum Exempel
 denen Knaben ein teutsches Exercitium dictiren / und hernach befehle / Sie
 solten ein Lexicon zur Hand nehmen / und es lateinisch machen / &c. Et post-
 quam de incommodis, quæ ex hoc enascuntur, de quibus & Schefferus
 (ll) Polzius (m) aliique monent, pluribus dixerat, tandem concludit his
 verbis

verbis: mirandum sanè est, non animadverti, aut evitari tale periculum ex quo id conseqvi necesse est, ut adultioribus demum annis, prima latinitatis elementa, quantum ad delectum vocum & pbrasum, addiscantur, & Poëta illud locum habeat: *ô feri studiorum!* Caselius dicit (nn) *Scriptionem* sc. exercitiorum liberorum cogere puerum ad magna insipientia, ideoq; hanc exercitationem à Scholis puerilibus abesse vult. Nec aliter de vulgata exercitiorum liberorum tractatione sentit B. Morhoff, (oo) dum inquit: *Versionem Thematicam Germanicam in Lat. Linguam ego pro lubitu non instituendam sperem; non probo illos, qui Historias quascunq; vertendas proponunt, inter quos est, qui universalem aliquam Historiam* (Seyboldum fortè pungit, cujus Officinam Mechovius (pp) Barbariei Officinam vocat; vel Wilhelmum Rect. Berolin. Reform. qui hoc modo Hist. univers. eddidit, per certas pericopas distinctam, pbrastibus in margine adjectis, huic fini publicavit &c. Equidem Schefferus (qq) istiusmodi versionum seu compositionum exercitia admittit, sed mox (zz) *Rhetoricæ studiosis ea convenire* ait: Hoc sensu quoque B. Morhoff monet (ss) *Compositionem sermonis Latini non negligendam, & ad maturiores annos seponendam esse; verum addit, tum se. cum jam satis accuratè Auditores intelligunt discipuli.* Plura Eruditorum de vulgatâ Exercitiorum Tractatione, quæ ante sufficientem Auditorum Lat. intelligentiam instituitur, judicia brevitatis causâ non adduco, ex dictis satis liquet, quid de eâ sentiendum, sc. eam ex ordine docendi naturali non procedere, nec optimis hisce Philologis probari. Non dicam nunc de difficultatibus, quibus, id per se premitur, quando præceptores pueros vix 9. vel 10. annorum ad scriptionem adiungunt, qui vix literas rectè formare didicerunt, hoc ipso enim fit, ut eorum Compositiones, quæ potius avium unguibus, quàm hominum manibus, exarata videntur, à Præceptoribus nec legi, nec adhibitâ Constructione Grammaticâ emendari possint; cùm tamen, Richerio (tt) iudice, *in omni studiorum moderatione nihil majore curâ & sollicitudine tractandum & procurandum sit, quàm recta compositionum institutio & emendatio.*

- (a) l. c. Cap. 7. (b) l. c. Cap. 10. (c) l. c. Tract. 1. Cap. 4. §. 8. (d) l. c. Cap. 2. §. 3.
 (e) Præfar. in Jan. Comenii (f) Tract. de Stud. rat. p. 16. (g) l. c. cap. 12. p. 46.
 (h) Lib. de Ludo Lit. ap. p. 110. (i) l. c. cap. 6. §. 2. (k) in Schediasmate de Stud. Scholast. p. 27. (l) in Medicinâ Mentis Cap. 2. (m) l. c. p. 427. (n) in Colleg. Log. MSc. Disp. 2. (o) Lib. de Lud. lit. ap. p. 81. (p) in Aristarcho

eho Lib. 7. Cap. 1. (q) Lib. de Stylo Cap. 4. §. 8. (r) in Method. Didact. Part. 2. p. 41. (s) im geschickten lateinischen Redner cap. 4. p. 167. (t) l. c. cap. 3. §. 2. seq. (u) in Manuduct. ad excerpt. Tmem. 69. p. 487. (x) in Not. ad 7. cap. 15. Polit. Aristot. (y) de ratione docendi discendique L. L. p. 35. (z) l. c. Tr. 3. cap. 4. §. 9. (aa) Tract. de Stud. rat. p. 27. (bb) l. c. (cc) in Method. didact. part. 3. cap. 1. (dd) in Orat. de Exercit. styli p. 9. (ee) in Dissert. de St. L. l. §. 249. 271. 294. (ff) in Sciogr. cit. p. 21. (gg) l. c. (hh) in Epist. ad Calinum (ii) in Manuduct. ad Auct. Class. p. 54. (kk) l. c. p. 68. seq. (ll) de stylo cap. 12. §. 8. (mm) l. c. §. 3. (nn) de Lud. lit. ap. p. 111. (oo) l. c. cap. 13. (pp) l. c. Tr. 3. Cap. 9. §. 11. (qq) l. c. Cap. 14. §. 5. (rr) l. c. §. 12. (ss) l. c. Cap. 13. p. 467. (tt) in Obstetr. Cap. 6. §. 6.

CAP. III.

*De Auctorum Latinorum intelligentiâ, tanquam fundamento
Lat. Lingvæ, quæ in notitiâ vocabulorum & Phrasum, itemq̃
constructionis Grammaticæ consistere dicitur,
& unde hæc baurienda.*

UT verò hætenus non modò optimorum, tam veterum, quàm recentium Philologorum auctoritatibus, sed & certis rationibus adducti, vulgatam exercitiorum Tractationem, tanquam falsum & supposititium Latinitatis principium, de docendi Viâ removimus, sic nunc porro in verum ejusdem principium ac fundamentum, quod est, ut sæpe dictum, solida Auctorum Latinorum intelligentia, alius inquiremus, expensuri, quomodo puer eò eruditionis pervenire quàm commodissimè possit, ut Auctores Lat. quoad stylum & loquendi formam, sine Lexici ac interpretis adminiculo intelligat; id fiet, & paucis multa dicam, si & vocabulorum, & Phrasum, simulque constructionis Grammaticæ, exactam sibi comparaverit notitiam, quid enim præter res in Auctoribus deprehendimus, quàm voces & phrasæ, quæ secundum Grammatices Præcepta sibi in vicem junctæ sunt: *in duas has partes dictionem dividunt, & tota Latinitas in delectu verborum & locutionum, consistere dicitur* Vid. Titius (a) Boeclerus (b) Lipsius [c] aliique. Qui ergo Voces ac Phrasæ, simulque rationem Grammaticæ Constructionis noverit, Auctores quoque Latinos facillè intelliget. Hoc est verum illud ac genuinum principium, unde felices & solidi in Lat. Lingvâ progressus unice pendent, & fundamentum, cui totum hocce studium innititur, quo nisi probè jacto, quicquid superstruxeris, corruat necesse est; frustra enim, ut jam antè significavi, vel saltem admodum difficul-

difficiliter, compositio, ac omnis styli exercitatio, perficitur, nisi pueri notitiâ vocabulorum & Phrasium satis sint instructi; contrâ verò, hoc fundamento ritè posito, exercitia illa styli, cum nihil difficultatis habere possint, quàm optimè succedent, quod usus satis comprobat. At proh! quàm frigide, perturbatè ac dissolutè fundamentum hoc Latinitatis vulgò tractatur! quàm pauci sunt Ludimagistrorum, qui in hanc rem curas atqve cogitationes suas ritè defigant, ut per sufficientem vocabulorum ac Præceptionum Grammaticalium cognitionem ad solidam Auctorum Latinorum intelligentiam quàm primùm perducant discentes. Multi, ut supra diximus, fundamentum hoc prorsus negligunt, per devia & sinuosos recessus ad Latinitatem grassantes; alii, cum in docendo minùs sint versati, parvi referre putant, quâ ratione inferiora hæc studia tractentur, imo perinde habent, cujus hic ductu & auspiciis utantur, aut quosnam inferioribus institutionis scholasticæ partibus præficiant, sæpe ineptissimorum hominum arbitrio fundamentum hoc tractandû relinquentes; alii animadvertunt quidem in inferioribus his studiis scholasticis plurimum momenti ad Lat. Linguam addiscendam esse positum, sed, *cum nimis docti* (verbis Schmidii (d) iterum loquor) *ad scholasticas operas obeundas venerint, hæc elementa Latinitatis tractare ipsos piget pudeatque*, ac suo se satis rectè functos officio putant, si in altioribus styli exercitiis superiorum classium sedulò exerceant discipulos, de inferioribus studiis (ut quæ nihil jucunditatis habent, & rarò honore ac præmiis, tanto labore dignis, compensantur) rectè ordinandis, nequidem cogitantes. At sanè, non esse hic omnia adeo expedita, ut vulgò credunt, sed maximam docendi difficultatem, & plus quàm Babylonicam confusionem residere in inferioribus illis studiis Scholasticis, iisque juventutem in addiscendâ Lat: Linguâ maximè turbari ac retardari, post tot Virorum Artis docendi peritissimorum testimonia, quotidiana loquitur experientia. Ita hæc de re Dn: Cellarius, (e) *Lat. Linguam, inquit, quam vel sexto ætatis anno ceperunt discere, vix vicenarii plerumque perdiscunt Adolescentes, cum Gallicam alii, aut Italicam Linguam triennii curriculoplénissime absolvant; non ingeniis hæc mora imputanda est, nec ipsi Lingue per se facilis, sed, si dicendum, quod res est, præpostera institutioni &c.* ubi in iis, quæ sequuntur, de defectibus instrumentorum seu mediorum, quibus

C

funda-

fundamenta Latinitatis vulgò comparari solent, planius agit. Sic & M. Iac. Engelbrecht (f) *moram progressibus puerorum in Lat. Lingua studio interpositam inde provenire dicit, quod ordine magis confuso, quam Methodicè distincto, PRIMITUS informantur.* Quod & vernaculâ Linguâ exprimit (ut plurimos alios idem statuentes nunc prætermittam) Seyboldus (g) inquit: *die meisten Schwierigkeiten stecken in den Lektionen inferiorum Classium, und gehet es hier in beydes bey den docentibus und discenibus am härtesten her, bis man der Jugend die fundamenta utriusque Linguae in etwas beybringeret.* Sed quid testimonia aliorum adducimus, cum quotidianam, uti diximus, experientiam habeamus hujus rei testem. Certè non desunt etiam hodie Scholis (quæ Dei est Clementia) Viri non modò solidâ Artium atque Disciplinarum Scientiâ celeberrimi, sed & in Lat. Linguâ (alias nunc taceo) versatissimi, Oratores ditertissimi, qui, quomodo stylus exerceri debeat, & sciunt, & accurate satis docent, quâ de re testantur tot eorum monumenta pulcra luci exposita; nihilominus tamen etiam sub talium Virorum moderamine juventutem in addiscendâ Lat. Linguâ sæpe multos annos consumere, & vix quid solidi ex eâ percipere, quoties comperimus? post magnam enim & temporis, & sumptuum jacturâ plerumque; omni operâ vix tantum est effectum, ut Auctor quidam Latinus (v.g. Nepos, vel Offic. vel Epist. Ciceronis ad Fam.) intelligi possit, & ubi Latine loquendum aut scribendum est, pueros in fundamentis hæere, & copiâ vocabulorum, ac solidâ præceptorum Grammaticalium, tam Etymologicorum, quàm Syntacticorum, cognitione destitui, manifestè deprehendimus. Quæ res, cum præter spem atque intentionem multis, docendi spem sæpe magnâ cum persuasione ac jactantiâ suscipientibus, eveniat, iis, quibus conceditur sibi juventutis progressus curæ, ut debebant, cordique sunt, non parum affert admirationis & sollicitudinis; unde & Methodum seu docendi Viam non modò sæpe mutant, & repudiatis prioribus novos Auctores Duces introducunt; (licet pari plerumque successu) sed & functionis Scholasticæ, tanquam rei desperatæ, tædio facillè afficiuntur, nihil magis, quàm illud Monica: *Evolemus hinc, animo meditates, aliudque vitæ genus affectantes.* Hic tan è nihil aliud causæ subest, quàm quod media seu adminicula, quibus pro fundamentis in Latinitate jaciendis utimur, non satis rectè ordinata aut constituta sint; *quilibet enim*

enim juventutem erudiens hic nosse debet, monente Mechovio, (h) ineptis, perversis, & fallacibus libellis nunc omnia esse plena, quibus si utimur, fundamentum non ponimus, sed perdimus. Imò eò nunc hæc res est loci, ut non modò à docendi officio remoti, & harum rerum imperiti, sed & pueri 10, vel 12 annorum libros vel conficiant, vel disponant, qui non nullis ad fundamenta in Lat. Linguae studio jacienda sufficere putantur. Sanè, si Capnion ille, qui jam suo tempore, recensente Posselio (i) multitudinem librorum maximè obstare dixit progressibus juventutis, revivisceret, quid de innumeris, & maximam partem fallacibus, libris, quæ teneræ nunc ætati obtruduntur, dicendum judicaret? Non ergo inter tot offendicula hîc temerè procedendum, nec fundamentum hoc Latinitatis (usque deque habendum, aut imperitorum hominum arbitrio est permittendum, sed adminicula primæ ætatis quàm accuratissimè apparanda, nec cui committenda sunt, nisi qui in docendi exercitio versatus, & harum rerum peritus sit; sicuti enim in domo regiâ exstruendâ ipse Rex, vel princeps, primum fundamenti lapidem *μετὰ πολλῆς φαστασίας* ponere solet, sic quoque in palatio Latinitatis exstruendo fundamentum negligere, aut hominibus, neque ingenio, neque doctrinâ, neque rerum usu præstantibus tractandum relinquere non convenit. Graviter monet Quintilianus (k) Præceptore protinus optimo utendum, ipsaque studiorum initia à perfectissimo quoque tractanda esse; Quod & b. Morhoff (l) inculcat, dum ait: Præceptores etiam in primâ infantiâ optimi deligantur, non eruditi solum, sed & optimo judicio practico præditi, cujus prima lineamenta impressa per totam vitam discipulum comitantur. Sed hæc alibi pluribus; nunc saltem ad fundamentum in Lat. Linguae studio jaciendum & voces & phrasas, nec minus præceptiones Grammaticales scitu esse necessarias, in sequentibus optimorum Philologorum testimoniis breviter comprobabimus. De distinctis autem his distinctè quoque agemus, & primò quidem de vocibus Lat. Linguae simplicibus, has maximè tenendas esse docet Sturmius, (m) qui ait: Præter inflectendi officium illud quoque etiam atque etiam diligenter faciendum est præceptori, ut copiam sibi pueri atque facultatem comparere vocabulorum, rerum earum omnium, quæ in quotidiano versantur usu, quæ sensibus hominum sunt explicite; nihil videatur in corpore hominis, nihil in pedibus, nihil sit culinâ, in cellâ vinariâ, in cellâ

frumentariâ, ad cenam quotidianam nihil afferatur, nihil in hor-
 tis conspicitur herbarum, fructuum, arborum, nihil in Scholis sic
 usurpatum, nihil in Bibliothecâ, nihil in templis frequentatum, ni-
 hil in cælo sensus quotidie hominum moveat, quod pueri, quo ad ejus
 fieri poterit, non queant Latino nomine nominare. Et alibi (n) idem
 inquit: Eloquentie fons & Origo semper mihi visa est verborum co-
 pia & delectus, hæc enim duo faciunt, ut eloquentiæ rivuli copiosiore
 aquâ fluant, atque ferantur. Et alibi (o) graviter eos perstringit,
 qui vocabulorum inopiâ laborant, inquam: Multos videmus, qui
 in quotidiano sermone prudentiam præ se ferunt, at in Linguâ Latinâ,
 aut Græcâ, parum ab ignavis atque indoctis differunt, hoc non rerum
 ignorantio, neque sententiarum desitutio, sed verborum penuria parit.
 Huic malo ut mederetur, & viam pararet, quâ ad vocabulorum noti-
 tiam pervenire quis posset, ipse Filium suum adornavit, quo, quicquid
 in universitate rerum est, quo ad appellationes suas complexus est.
 Quid autem de Sturmianâ hæc Methodo sentiendum sit, apud b. Mor-
 hofium (p) non uno loco legi potest. Possent & ex Veteribus pro hæc
 sententiâ de Vocabulis addiscendis stabiliendâ adduci Hadrianus, Juni-
 us, Desid. Erasmus, Theoph. Golius. qui titulos nomenclatoris juniani in
 ordinem haud paulò concinniore & commodiore redegit, Nicod.
 Frischlinus. Nath. Chytræus, cujus Nomenclatorem non modò pueri-
 tie necessarium judicat, Caselius (q) sed & ideo ei majores gratias ha-
 bendas, vel referendas esse dicit, quod se ad hæc puerilia à multò gra-
 vioribus publicæ utilitati demiserit, &c. Idem quoque ex cordatis Re-
 centioribus sedulò inculcat Mechovius, (r) ante omnia, inquam, Vo-
 cabula ad Lat. Linguam cognita sunt necessaria; & iterum dicit: (s) Cer-
 tè, qui loqui de omnibus rebus cupit, omnium rerum Nomina teneat,
 necesse est; & post pauca: nullum aliud hic erit remedium, nullum com-
 pendium, vocabula omnia sunt discenda. Idem & Beccherus (t) Titius
 (u) aliique plurimi monent; nobis nunc unus Sebast. Meierus, Rector
 olim Lubecensis, sit loco omnium, ita autem ille: (x) existimandum
 non est, inquit, quemadmodum territi malèque sani adolescentes non
 pauci statuunt, vocabulorum rationem non magnopere ducendam, aut
 ex notitiâ vocabulorum non largam admodum eruditionis messime esse
 sperandam, cum prima queque pæbes hoc defatigari labore, inque vo-
 cabu-

*cabulis ediscendis exerceri soleat; nequaquam: quanto levius abjectius,
 que hoc studium vulgò habetur, tantò pluris fit omnibus, qui aceti quid
 in pectore habent, & inter Barbariam, ac veram Latinitatem discer-
 nere norunt; nunquam, credite mihi, sefellit, aut fallit, quod maxi-
 mus dicendi Magister, Fabius, crebris usurpare sermonibus consuevit,
 cum scire vocabula rerum maximam esse Eruditionis partem, affirmare
 non dubitavit. Sed cum omnia, ut ex Mechovio diximus, vocabula
 puer nosse debeat, repudiamus meritò iudicium hâc de re Jani, Cæcili-
 Frey, (y) qui tria millia vocabulorum satis superque esse ait, ut aliquâ
 Linguâ confabulari, sermonesque serere possimus, quid enim ex hâc vo-
 cabulorum paucitate aliud consequi posset, quam summâ in loquendo
 paupertas, ut plurimas res vel planè silentio tegere, vel obscurè saltem
 circumscribere, ac delineare cogeremur; nullum autem majus in ser-
 mone potest reperiri vitium, Richerio (z) iudice, quam quod ad ex-
 paupertate & inopiam extorquetur. Neque huic negotio satisfacere
 mihi videtur sententia Ludovici, Rectoris Scholæ Oering. qui voca-
 bula ex uno Libro vel Auctore Lat: excerpta ad Lat. Linguæ exercitium
 sufficere putat; in quo consilio à Raticianis haud longè abit; Verba
 ejus, quæ adducit Dn. Polzius [aa] ita habent: Ego Auctor essem (vo-
 cabula discenda) juxta vocabularium aliquod unius saltem scriptoris
 classici tractandi (e. g. Cornelii Nepotis) ex hoc puer literis Alphabeti
 cognitis, syllabifare, legere, Accidentia partium Orationis agnosce-
 re, & tandem Latine loqui & scribere addiscat, nec, ut nullus dubito,
 sine suo excidet; si enim magnus ille Theologus (quem nominat) ex unis
 Officiis Ciceronis, & Organo Aristotelico, Græcam & Latinam Lin-
 guam hausit, quid impedit, quo minus quis ex hoc Auctore elegantiam
 Lat: Linguæ addiscat; Sed si omnes Scriptores Classici simul sumpti qual-
 cunque materias, de quibus loquendum aut scribendum est, non tra-
 ctârunt, teste Comenio, (bb) qui unus Nepos hîc sufficeret? Rectè
 Auctor Scholæ Latinitatis Goth: (cc) cum pueris, inquit, plurima vo-
 cabula, ad rerum Universitatem pertinentia, ediscenda injungantur,
 neque iis omnino carere illi possint; tum variâ atque multiplici materiâ
 dicendi scribendique opus sit, nisi de aliquibus non de omnibus rebus
 in quibus versamur, erudiri cupiamus: Unius atq; alterius Auctoris la-
 bor minimè deducet nos ad Universale hoc, quod in Linguarum notitiâ
 exigitur*

*exigitur, studium. Neq; id quidem ferendum puto, quod Rhenius, Vit
 alias de iuventute Scholastica meritissimus, (dd) Adverbia, Coniunctio-
 nes, & Interjectiones, ut in Libris existant, à pueris memoriter recitari
 non patitur; Adverbiorum enim & cæterarum particularum notitia
 æque facit ad Auctorum Latinorum intelligentiam, ac Nominum &
 Verborum: Et videntur mihi, qui de solis Nominibus ac verbis addif-
 cendis in Lat: Linguae studio solliciti sunt, particularum autem vel nul-
 lam, vel saltem proletariam curam habent, similes illis, qui in ex-
 struendo ædificio de solis lateribus ac lignis, non item de luto, calce,
 aliisque materialibus cogitant, vel qui novam sibi comparaturi vestem,
 solo panno, & quod huic subducitur, se instruunt, globulos autem,
 lintea, lemniscos, aliaque ad vestem vel conficiendam, vel ornandam per-
 tinentia, negligunt. Omnia, quod sæpius dixi, vocabula, siue sint Nomina,
 siue Verba, siue particulae, puero sunt inculcanda, adeo ut nullum sit,
 cuius significationem, & si flexibile est, genus, & in flexionem non teneat,
 ne unquam in Auctorum lectione ad lexica confugere, quod alias etiam
 minimæ particulae ignoratio efficere potest, necesse habeat; & quidem
 non tantum Germanico Latina, sed ex maximè Latino-Germanica, quia
 ab his intelligentia Auctorum Latinorum proximè pendet. Interim qua-
 tenus hoc accipiendum sit, & quousque dictum velim, infra, suo loco pa-
 tescet. In illo autem, adserente Tschirnhauisio, (ee) maxima forte vide-
 tur esse difficultas, unde nam sit haberienda vocabulorum copia, seu unde
 notitia vocabulorum, cum tanta eorum multitudo, ut, qui se supputasse
 dicunt, ad 70000 numerent, (ff) petenda sit. Sunt qui operosum nimis
 putant, inquit Mechovius, (gg) Vocabula singula ediscere, neq; diffiteor,
 hic non nihil difficultatis exorbendum esse. Si ad Veteres hinc recurrimus,
 ab iis auxilium petituri, eorum monumenta hominum incuriam maximam
 partem interciderunt, nec ad nos pervenerunt; Recentiores verò in
 diversas abeunt partes, plurimaque sunt hæc in re sententiarum divortia,
 quæ tamen omnia ad duas classes revocari possunt, sc. quod alii voca-
 bula in contextu posita, & per analysin inde eruta, alii verò extra con-
 textum, absolutè, ac nudè, pueris proponere svaðeant, de quibus di-
 stinctè in sequentibus.*

(a) in

(a) in Manuduct: ad excerpt: §. 4. b) in Manuduct: ad Auct. Class. p. 71.
 (c) In Instit. Epist. Cap. 11. (d) Præfat. in Grammat. (e) Præfat. in Lib:
 prob. & exerc. Latinit. memor: (f) Præfat. in Complem. Lat. Lingvæ (g)
 Præfat. in Præcept. Method. p. 6. (h) l. c. Tr. 3. Cap. 3. §. 5. (i) in Orat.
 de ratione discendæ ac docendæ Lingvæ Lat. & Gr. (k) Lib. 2. cap. 3 (l)
 l. c. Cap. 10. p. 453. (m) in Epist. 2dâ Classicâ (n) in Præfat. ad Theod. Ri-
 chelium (o) in Lib. de Lud. lit. ap. p. 26. (p) l. c. Cap. 2. p. 329. seq. & Cap.
 13. p. 470. (q) in Epist. ad Adam. Thracigerum (r) l. c. Tr. 2. Cap. 20.
 §. 3. (s) l. c. Tr. 3. Cap. 3 & 4. (t) in Method. Didact: part 3. cap. 1. &
 præfat. in Organum novum: (u) in Manud. ad exc. §. 69. (x) Præfat. in
 Nomenclatorem (y) in Viâ ad. div. Scient. &c. Cap. 6. p. 14. (z) in Obster.
 Cap. 5. §. 4. p. 125. (aa) in geschichtten lat. Redener Cap. 4. §. 7 (bb) Præfat. in
 Jan. (cc) in præfat. (dd) in Pædag. p. 50 (ee) in Med. ment. l. c. (ff) Vid.
 Comenii Schola Triclass. cap. 1. §. 16. (gg) l. c. Tr. 3. cap. 3. §. 15.

CAPUT VI.

De iis, qui ex contextu vocabula addisci volunt.

EX iis, qui Vocabula in Constructione cum aliis, aut in contextu
 posita, & per Analysin inde eruta, pueris proponi volunt, qui,
 dam non nisi ex ipsis Auctoribus ea haurienda statuunt, & proin,
 post jacta Declinationum & Conjugationum fundamenta pueros
 statim in ipsos Auctores intromittere, in iis occurrentia Vocabula ac
 Phrases in calamum diducere, puerisque, sæpe de iis interrogando, incul-
 care jubent; quæ sententia Viros non minimi Nominis Patronos habet:
 Sumatur liber, inquit T. Hirnhausius, (a) quem aut puer jam tum in
 vernaculâ Linguâ satis cognoverit, aut talia continuerit, quibus eum
 quàm maximè delectari sciveris, in hujus libelli quâlibet parte explican-
 dâ operam dabis, ut omnia in eo occurrentia vocabula, te continuo rogan-
 te, ipso autem respondente, memoria mandet; secundo jubeas eadem Vo-
 cabula omnia ipsum declinare vel conjugare, extra ordinem, ut supra
 docui, ipsum indesinenter rogando; tertio his peractis ipsi ipsum expli-
 ces rextum: Non video, quid hic obset, quin si vel stupidissimus fuerit,
 longè minore opus habeat labore ad interpretationem Latinorum Au-
 ctorum addiscendam, quàm si aliquid ex vernaculo in Latinum trans-
 ferat sermonem, vel, ut fieri solet, componat. Iple b. Morhoff quoque
 ab

ab hâc sententiâ videtur esse non alienus, dum ita scribit: (b) *Vocabula in legendis Auctoribus suâ sponte occurrunt, citra ullam memoriae fatigationem.* Et infra (c) idem inquit: *Et sermone simplicis quidem, sed rectè suis particulis juncto, potius Nomina, Verbaque discenda sunt;* & iterum: (d) *Si Vocabulorum res agitur, illorum cognitio vel ùltro è lectione nobis occurret, ut non sit magnopere de iis laborandum; addit tamen: si vocabula nuda pueris proponere nolumus, quod primâ acate sufficere possit.* Hunc verò Auctores tractandi, & ex iis vocabulâ docendi, discendiqve modum Joh. Starkius, Scholæ Hamburg: olim Pro-Rector (e) ex Dreffero ita proponit ac describit: *primò in memoriam redigatur summa Lectionis præcedentis, secundo investigentur vocabulorum significatio (qvo fine puero semper Lexicon ad manus esse volunt) tertio summa rei inquiratur, quarto series partium ordine consideretur, quinto vis & usus singularium vocum, phrasium, doctrine, sententiarum, in singulis partibus colligantur, & ad locos suos, quæ ἀξιωματικῶς, & αἰολογῶς, referantur &c.* Sed hanc pro addiscendis Vocabulis Methodum, quam Beccherus *omnium stultissimam* vocare non dubitat, (f.) mihi adeo non probâri lubens profiteor; Primò enim non attenuari hâc ratione vocabula discendi molestiam, sed potius duplicari, & augeri, quovis non videt? Quis negabit, vocabula nuda facilius addisci posse, quàm quæ ex contextu multo labore eruuntur, sicuti lateres singuli & soluti aptiores sunt ad struendos parietes, quàm qui ex rudibus ad huc sunt eruendi. Dein nulla hic est ad notitiam vocabulorum comparandam via, cum nullus sit ordo, sine quo omnis eorum notitia evanida, imò nulla est; promiscuè enim in Auctorum Lectione vocabula occurrunt, Nomina, Verba & particulae, propriæ & impropriæ significationis, primitiva & derivata, simplicia & composita, analogâ & anomala etc.; atqve modo hæc puer singula, unâ cum accidentibus (uis Grammaticis, ritè observabit, ac satis dignoscet? præterea studium vocabulorum hâc ratione institutum, vel ipso Comenio (y) iudice, *maximè incommodum est*, ac nimis impeditum, sæpe enim in unâ Ciceronis Epistolâ, vel alius cujusdam Auctoris Capite quodam, aliquot centurias Vocabulorum deprehendes, quando autem ea omnia & singula, ut eorum sensum consequatur, puer in Lexico tuo evolvat, quando resolvat, quando memoriæ involvet, quando deniqve Auctorem ab-

sol-

solvet? *Si non plus est legendum*, ut Sturmius (h) monet, *quam recordandi vis possit suscinere*, seros lanè progressus in Lat: Linguâ faciet qui hoc modo procedit. Hinc cum eodem Sturmio (i) *mibi non placent, qui ex Lexicis eloquentes fieri volunt*, id quod Bœclerus (k) errorem vocat. Tandem quoque plurima sunt in vocabulorum & phrasium scriptione incommoda, tam docentium, quam discientium respectu; illi enim in explicandis hoc modo Auctoribus suis notis & commentationibus, non modò Philologicis, sed & Philosophicis, Theologicis, juridicis &c: ut Sapientiam suam, fortè ex Lexicis hausitam, manifestent, sæpe juventutem turbant, & ejus in Lat: Linguâ progressus pessimè remorantur, maximè, dum res potius, quàm ipsum stylum, tangunt. Quod graviter perstringunt Caselius, (l) Richerius, (m) Ravius. (n) Mechovius, (o) aliique: Pueri quoque in excipiendis vocabulis & phrasibus non modò segnes esse, sed & plerumque vitiosè scribere solent; hinc fit, ut vocabula, si ea non exceperunt, aut planè nesciant, aut, si ea vitiosè exceperunt, ita quoque imbibant, & postea parum emendatè usurpent; quod ulus Scholarum Magistros satis edocet. Non ergo ex Auctoribus Latinis, eorumque Lectione & resolutione, ut illi volunt, vocabula sunt discenda; exercitium quidem Linguæ ab iis totum pendeat, ut infra suo loco dicetur, intelligentia verò aliunde petenda est. Alii non quidem ex ipsis Auctoribus, ex collectis tamen Auctorum, vel etiam confictis sententiis, vocabulorum copiam comparari volunt, ut Gvilielmus & Joh. Batei, unà cum Stephano Hiberno, (p) Paschasius Grosippus, seu Gasparus Scioppius, (q) Seidelius, (r) Vogelius, (s) aliique, qui passim vocabulorum discendorum causâ juventutem proponuntur; sed de his idem valet, quod modò de Auctoribus dictum. Sententias quidem addiscere & utile puero, & necessarium est, ut Seyboldus, (t) Dunkelbergius, (u) aliique plurimi, qui eas congesserunt, rectè monent, quâ de re & infra suo loco; at sententias addiscere, ut ex iis vocabulorum copiam nobis comparemus, præposterum, & ineptum planè est: *Præposteris agunt Consiliis, imo, acta agunt*, inquit Mechovius, (x) *qui hanc viam ingrediuntur, minori enim negotio vocabula simplicia capiuntur, quàm integra hujusmodi comprehensiones*. Et post pauca; *incipiendum ab his est, quæ prima sunt, nam manifesta cæcitas est, primis postrema præferre, quod hi certè faci-*

D

une

ant, qui Porculam, aut Januam ingrediuntur, qui integras comprehensiones pueris proponunt, antequam nomina & verba tenent, domos condunt, antequam materiam & camenta preparaverunt. Quod idem etiam illis dictum sit, qui ad colloquia seu dialogos, cum sacros, tum profanos, ut sumi. Corderi, Erasmi, Vivis, Castalionis, Politiani, Helvici, Seyboldi, Köningii, aliorumque, cum puerulis suis addiscendæ Lat. Linguæ causâ properant, inde vocabula excerpunt, eaque pueris ediscenda tradunt, parum enim & inde utilitatis provenire, sapientiæ parum, etiamsi hi libris totius memorie tradantur, testis ipsâ experientiâ convictus est idem Mechovius (y). Interim, quo in loco dicti libri sint ponendi, & quando cum fructu adhiberi possint, infra suo loco dicetur. Dn. Girbertus Jenensis, fortè pietatis studio adductus, ex dictis biblicis vocabulorum copiam hauriendam esse tradit (z); sed, quanquam cum b. Morhofio (aa) dicta præcipua biblica secundum Locorum ordinem disposita pueris in primâ etiam ætate inculcanda esse ipse statuo, tamen quomodo ea viam rectam & proximam ad vocabulorum notitiam pandere possint, non video. Alii totum hoc universum ἐν συνόψει, ac quasi in tabulâ juventuti sistere, ac repræsentare sunt animi, & sic omnem rerum nomenclaturam, quæ aliàs in Auctoribus Latinis maximè dispersa est, periodis concisis, certisq; capitibus distinctam, exiguo sæpe libro exhibuerunt, ita quidem, ut quælibet vox, quod ajunt, non nisi semel, idque debito sibi loco, occurrat. Inter hos eminent Joh. Amos, Comenius, qui nunc in omnibus ferme Scholis, tam publicis, quàm privatis, regnat, & ubique discendæ Lat. Linguæ causâ pueris proponitur. Non dicam nunc de singulis hujus Viri Scriptis ac operibus, quæ Scholæ ejus Triclassis exhibet, cujus cursus anni primî Vestibularis est, & habet (1) Vestibulum, (2) Rudimenta Grammaticæ, (3) Repertorium Vestibuli, sive Lexicon; quò & (4) referretur Orbis pictus, & (5) Auctarium Lexici: Anni secundi est Janualis, & habet (1) Januæ contextum, (2) Clavem, seu Grammaticam janualem, (3) Lexicon januale prius, Latino-Germanicum, (4) posterius, sententiosum: Anni tertii Atrialis, & habet (1) Atrium, (2) Artem ornatoriam, seu Grammaticam elegantem atrialem, (3) Lexicon Latino-Latinum, (4) Scholam Ludum, seu Encyclopædiam vivam, h. e. Praxin scenicam, (quam Methodum suam, ipse Comenius (bb) aut totam sequer-

quendam, aut totam missam esse faciendam dicit.) De singulis hisce operibus Comenianis nunc brevitatis studio, quod dixi, non agam; sed tantum de Orbe, ut barbarè dicitur, sensualium picto, ut & de Januâ ejus Linguarum referatâ, quæ seminarium Linguarum & Scientiarum omnium audit, qui duo libri operum Comenianorum omnium vices explere, & pro Lat: Linguâ comparandâ soli sufficere multis judicantur. Credo verò dictos libros non rerum, (cum Scheffero (cc) loquor) sed verborum, sed Latinitatis acquirendæ causâ, pueris vulgò proponi; scientiæ enim ante solidam Lat. Linguæ cognitionem non sunt proponendæ: *Qui sublimes Scientias*, inquit b. Morhoff (dd) pueris proponunt, ante solidam Linguarum cognitionem, cum ratione ipsâ insaniunt, illosque insanire docent; verba enim prius, post res sunt discende, ait Desiderius Philomula, (ee) unde pessimè consulunt teneræ ætati, qui disciplinæ sublimioribus prematurè eam imbuere satagunt. Ita & Mechovius (ff) scientias rerum, inquit, pueris iradere, quod nostrâ memoriâ non nulli ceperunt, præposterum est, & felicem exitum non habet. Idem quoque pluribus persequitur Richerius, (gg) ut alios nunc taceam. At si ego dictos Comenii libros non verborum quidem, seu copiæ vocabulorum comparandæ causâ, satis rectè adhiberi, & pueris proponi contendero, à veritatis tramite me non aberrasse puto; primò enim de Orbe picto, ut dicitur, res est satis expedita, eum boni vocabularii seu nomenclatoris vicem sustinere minimè posse, non modò, quia integras comprehensiones ac sententias, non simplices voces, exhibet. quod Viris eruditæ haud probari, hæc nobis ostendimus; sed etiam, quia aliæ boni nomenclatoris notæ ac conditiones, maximè necessariae, in eum planè non cadunt; hæc autem sunt ut sit (1) Perfectus, omnia Lat: Linguæ (probatæ sc. & exercitæ) vocabula exhibens; etenim, si ad Lat: Linguæ intelligentiam aspiraturus, omnia, ut sæpe diximus, vocabula scire debet, medium etiam, quo utitur, huic fini consequendo adæquatum sit, & omnia Latinitatis Vocabula exactè contineat, necesse est. (2) Purus, Barbarorumque vocabulorum, seu bonis Auditoribus inusitatorum, planè expertus, hæc enim cum corrumpant, atque contaminent veram Latinitatem, imò in Barbariem abducant, meritò extirpanda, atque ad Barbaros releganda sunt. (3) Benè ordinatus atque digestus, quævis enim vocabula, maximè usitata, certo & convenienti ordine, adjuvandam puerorum memoriam, dis-

posita habeat; & quidem in Calu recto, & in propria significatione, &c. quæ omnia, ut dixi, in Orbem Comenii pictum minimè cadunt, ut proin boni nomenclatoris vicem, quod in fronte promittit, sustinere haud possit. Primò enim omnia & singula probata & exercita Latinitatis vocabula in eo deprehendi, quis temerè affirmabit? quis indicem ejus Latinum, qui locupletissimus, & absolutissimus, ibidem dicitur, verè talem esse concedet? Equidem negari non potest, in recensendis opificum instrumentis, iisque rebus, quæ vel ad culinam, & alias res sordidas atque abjectas pertinent, *quarum vocabula in ipsâ Româ*, ut b. Morhoff: (hh) loquitur, *vix omnes noverunt*; vel quæ ad Artes spectant sublimiores, ad ipsas Scientias, Comenium satis sedulum se exhibuisse, plurima tamen eum Vocabula, quorum in sermone civili usus est frequentior, omisisse, affirmare nullus dubito. Nunc, exprimâ saltem Alphabeti literâ, quædam, non omnia, eaque usitatoria, maximè primitiva & simplicia, quæ hic desiderantur, ad ducam; sic desunt (I) hæc nomina substantiva: Abdomen. Academia. Acanthus. Accensus. Acerra. Acredula. Acumen. Adeps. Admiculum. Ador. Adulter. Ædilis. Ædituus. Aëdon. Ænigma. Æquor. Ærugo. Æsculus. Æstas. Æstus. Æther. Æthiops. Ævum. Agaso. Agmen. Alabaster. Alapa. Alcedo. Alga. Aluta. Alumen. Alumnus. Alvus. Amasius. Ambages. Amentum. Amphora. Ampulla. Amygdalus. Amylum. Anfractus. Anisum. Antiæ. Antidotus. Antrum. Anus. G. i. Apium. Apluda. Apologia. Apologus. Apostema. Apotheca. Apparitor. Appendix. Aquilo. Arbutus. Architector. Ardelio Argumentum. Argutiæ. Armilla. Armus. Arrha seu Arrhabo. Artus. Arvina. As seu Assis. Asio. Assa. Assæ. Asylum. Athleta. Atomus. Atriplex. Auctio. Auctor. Auctoramentum. Avernus. Augur. Auster. Authepsa. Autumnus. Auxilium &c. (2) Hæc Nomina Adjectiva: Absonus. Abstemi- us. Absurdus. Acer & Acris. Æger. Æqualis. Affabilis. Agilis. Agrestis. Alacer & Alacris. Alienus. Almus. Amarulentus. Ambiguus. Amœnus. Amplus. Anceps. Anxius. Apricus. Aptus. Aquilus. Arcanus. Arctus. Arduus. Argutus. Assiduus. Atrox. Audax. Avidus. Azymus &c. (3) Hæc Verba; Ablaqueare. Abundare. Accumbere. Acere. Adolere & Adolescere. Adulari. Æmulari. Æstimare. Affirmare. Ajo. Algere. Alucinari. Alere. Altercari. Alternare, Ambulare, Amplecti, Amputare.

Ange-

Angere. Apisci. Appellare. Arcere. Arcessere. Arere. Arguere. Arare. Aspernari. Assentari. Audere. Avere. Aurruncare. Augere. Auscultare. Auspicari. Autumare &c. &c. Sanè si omnia à solâ hâc literâ A incipientia vocabula, quæ in Orbe picto Comenii non reperiuntur, tam primitiva ac simplicia, quàm derivata ac composita, huc apponeremus, chiliadem longè excederent; ut adeo ne tertiam quidem Vocabulorum præbatæ & exercitæ Latinitatis partem in toto hoc libro contineri, imo in usitatissimis (ut sunt: Morbus. Periculum &c. Fortis. Felix &c. Edere, Essen. Bibere &c.) eum quoque deficere, verè statui possit. Imperfectionem ejus secundò excipit magna, quâ laborat, Sermonis Latini impuritas; etenim, *non est*, ipso Morhofio (ii) teste, *saris castigata Latinitatis*; quod ipse quoque titulus parum auspiciatus, (inscribitur enim Orbis *sensualium* pictus) clarè innuit. Nunc dicam nunc de phrasibus seu Locutionibus Barbaris, ac Latinis Scriptoribus incognitis atque inusitatis, quas Solæcismis vocant (vid. Dn. Christoph. Cellarius (kk) Titius (ll) aliique) sed tantùm de vocibus; nec de iis quidem, quæ Theologorum sunt propriæ, quas Auctoritate Doctorum Ecclesiæ, ad res fidei & Religionis eò satius exprimendas, adhibent, quales in Orbe Picto Comenii sunt; Ecclesia. Ecclesiasticus. Mahometismus. Alcoranus. Gentilismus. Deaster. Christianus. Christianismus. Baptismus. Salvare. Salvator. Hypostasis Unigenitus. Passio. Intercedere pro aliquo (deprecari) Angelus. Apostolus. Archiepiscopus. Decalogus. Protoplastus. Gehenna &c. *Has enim & similes voces*, inquit cl. Cellarius (mm) *inter sordida abjicere pietate prohibemur, quod ex longo usu ali- quid Sanctitatis traxisse videntur*; Conf. Fabrum Buchner: (nn) Richerium (oo) aliosque; nec de iis nunc dicam vocibus in O. p. occurrentibus, quas sibi vendicant vel Politici, ac Jcti, ut sunt quædam officiorum & dignitatum nomina, veteribus Romanis incognita, v. g. Marchio. Baro. Dapifer. Archidapifer. Pincerna. Archipincerna. Archicamerarius. Archimareschallus. Archithesaurarius. Cancellarius. Secretarius. Cæsareus &c. item; Contractus. Conventio. Collateralis &c. vel Medici & Anatomici, ut: Electuarium. Circulatio &c. vel Philosophi, imprimisque Mathematici, ut: Ens. Metaphysicus &c. Item; Arithmeticus. Ciphra. Tropicus. Colurus &c. Has enim & similes voces, licet Veterum Romanorum Auctoritatem non habeant, cum jam pridem in va-

Iuerint ulu, quis extra Latium nunc prorsus eliminabit? Quisve Grammaticorum, Iuris, Medicis, ac Philosophis in omnibus loquendi normam praescribet? Quamquam eas à puerorum classibus exulare, & maturioribus annis, ubi ad ipsas res, quibus tribuuntur, accedendum est, reservari malim. Nec dicam nunc de iis vocibus, quæ vel novæ sunt, & propter res novas veteribus Romanis incognitas, inventæ; vel quæ tales res significant, quarum genuinæ appellationes in Romanorum monumentis planè non sunt obviæ, quales in O. P. sunt. Bombarda. Sclopetum. Campana. Clavichordium. Alembicum. Ignitabulum. Emunctorium. Creacentrum. Chirotheca. Ducatus. (est Ducat) Rubinus. Huso. Tulipa. Linaria. Luteola &c. has enim & similes voces, etsi omnium veterum Romanorum Auctoritate destituuntur, cum rebus suis latis conveniant, nec meliores suppetant, quis temerè repudiabit? Nec dicam nunc de illis vocibus in O. P. contentis, quæ aliqualem quidem Auctoritatem habent, sed non satis probatam, quæ non ad auream, neque ad argenteam, sed tantum ad æream sermonis Latini ætatem pertinent, ubi *Latinitas pura variè contaminari*, (Excell. Dn: Rechenbergii (pp) verbis utor) *Et tandem Barbaris gentibus imperium Romanum invadentibus propemodum expirare cepit*, quales sunt: Hortulanus pro Olitore, Forpex pro Forfice, Fluxus pro Fluxione. Influxus pro vi de cœlo fluente. Piscatio pro Piscatu. Profunditas pro Profundo &c. Item: Accensere pro Annuerare. Combinare pro connectere. Disparere pro Evanescere. Excoriare pro Deglubere. Mensurare pro Metiri &c. Item: Cœlitus pro de cœlo. Nullibi pro Nusquam &c. De his autem & similibus vocibus, quarum quàm plurimæ in Orbe picto occurrunt, inquit b. Vogtius, Rector olim Gustroviensis, Præceptor meus etiam post fata colendus (qq): *Non est probandum in multis, quod ejusmodi utuntur vocabulis, quæ apud Latinos quidem, sed non optimos Auctores.* (per hos illos solos intelligit, qui ad seculum Augusteum, & ætatem Latinitatis auream pertinent, ut ex ipsis indicibus patet) *reperiuntur; equidem non sum is, qui in totum interdicit horum usum, illorum instar, quos vocamus Cicconiaferos, qui cum nihil nisi in Tullio sibi lectum ausint usurpare, sepe coguntur relicere, quæ optimè animo conceperunt, vel saltem ridiculè admodum circumscribunt, quæ unico, optimis quidem Auctoribus ignoto, à ceteris tamen, qui illos secuti, usurpato, vocabulo poterant*

rant effari; sed ut isti se nimiam religione adstringunt, ita alii in eis nimi-
 um sibi permittant, optimisque Latinitatis Auctoribus sine causa eos
 preferunt, qui etatis decrepescens sunt, horumque potius, quam illorum
 vocibus utimur. Optimi Latinitatis Auctores, quoad fieri potest, sem-
 per sunt imitandi, & vocabula, quae tantum sequioris sunt aetatis, aut plane,
 si sc. meliora suppetunt, negligenda, aut raro, & non nisi necessitate
 quaedam, vel dictionis elegantia id efflagitante, adhibenda; haec enim sunt
 illa, de quibus Boeclerus (rr) ait, *apud recentiores Latinos multa legi,
 quae non aliter, quam ad cavendum observanda sunt*; Sed transeant &
 haec cum caeteris; Aliae autem sunt in saepe dicto Comenii Libro voces
 quam plurimae, quae de Barbariei vitio plane eum arguunt, & haec sunt
 in triplici differentiâ, de singulis pauca saltem in medium protulisse nunc
 sufficiat; Primo enim quaedam de se plane Barbarae sunt, & omni Aucto-
 rum Latinorum testimonio destituuntur, imo praeter necessitatem, cum
 aliae satis accommodae apud probatos Auctores occurrant, adhibentur,
 tales sunt: Clausura pro Fibula, vel unco libri. Trielinarius pro stru-
 ctore mensae. Opitulatur pro Adjutore. Acetosa pro Rumice, seu
 Oxalide. Lavendula pro Nardo. Agyrta pro praestigiatore, vel Ven-
 tilatore. Calamarium (*Substantivè*) pro Theca calamaria. Excussori-
 rium (*Substantivè*) pro Cribro excussorio &c. Efformare pro Effingere.
 Demarginare pro Resecare, circumcidere &c. item haec Adjectiva. Bu-
 tyraceus. Offensivus. Bombardarius. Impressorius. Compositorius. Pi-
 ctorius. Tornatorius. Marginalis &c. Itemque haec composita: Metallifodina.
 Metallifossor. Pharmacopaeus. Pharmacopolium. Propricida.
 Bimanubriatus. Frigefacere. praeprius &c. Haec & similes voces omni
 plane, uti dixi, Scriptorum Latinorum Auctoritate earent, nec sunt
 verae ac genuinae Lat. Linguae voces, sed spuriae, suspectae ac
 Barbarae, & proin rejiciendae. Multi quidem, quod facile conjicio, cum
 paucissimi sint hodie, qui puritati Sermonis Latinitate dent operam,
 haec levia esse, nec cenurâ digna putabunt; alii forte Analogiae cly-
 peo Comenium hic defendere satagent, objicientes, si non eadem, ta-
 men similes voces in probatis Auctoribus occurrere; ac sciant illi, toto
 saniorum Philologorum Choro adstipulante, puritatis in Latinae Lin-
 guae studio non proletariam, sed maximam rationem esse ducendam,
 adeo, ut cum D. Weisio (ss) Barbariem plane detestemur; his vero re-
 spon.

spondeat cl. Cellarius: (tt) in *Nominum aut participiorum amulantium*
 & *Adverbiorum Comparativis ac Superlativis* (quantò magis in ipsis
 vocibus) formandis maximè videndum est, quos *usus Antiquitatis se-*
rat, & quos respuat, non enim Analogia Grammaticorum hic sufficit,
nisi probatis illa exemplis sit stabilita. Et alibi (uu) Idem inquit: *Bone*
Deus, quam Latinitatem haberemus, si Analogia sufficeret fingendis
& formandis novis vocabulis, quilibet, qui ingenio non oboeso esset, ali-
quid adderet, quod sibi videretur conforme & analogum, atque ita
brevi in aliam formam, ac planè novam converteretur lingua. De-
 in quædam in O. P. voces de se quidem Barbaræ non sunt, cum apud
 probatos Auctores occurrant, fiunt tamen Barbaræ ac meritò suspec-
 tæ, vel propter significationem ac potestatem, quam ipsis præter
 Auctoritatem veterum Romanorum tribuit Comenius, vel etiam
 propter scriptionem ac pronunciationem. Nunc saltem quasdam ex his
 brevitatis causâ adducam: Sic vocem *Caligæ*, dicit, *die Hohen*/quasi idem
 essent, quod braccæ ac femoralia, cum tamen *caligæ* Veteribus fuerint
 calceamenta, eaque duum generum, communia sc. & militaria, clavis
 densissimis infra soleas munita, docente Titio; (xx) ut adeo non malè
 reddat hanc vocem Calvinus, (yy) *Rat. Stieffeln. Male*, inquit Faber-
 Buchner. (zz) *hoc nomen caligæ de femoralibus, seu braccis, sive hofis*
nostris acceptum est, non vulgò tantum, verum eruditiss etiam & doctis.
 Sic vocem *Votum* sumit pro suffragio, cum tamen, Latine notet pro-
 missionem Deo factam. Sic vocem *Mechanicus* ad illiberalia opifi-
 cia, & sellularias Artes refert, cum tamen Veteres ingeniosum artificem,
 qui machinis & mirandis instrumentis opus perficit, *Mechanicum* dixe-
 rint. Sic vocem *impingere* adhibet pro illidere, seu offendere, cum
 tamen Veteribus sit infligere, injicere. Sic vocem *seducere* germ. reddi
verführen/quasi idem sit, quod in errorem inducere, decipere, cum ta-
 men Veteribus sit, secum ducere, *n:hen sich herführen*. Sic vocem *Abbins*
 usurpat pro porro, cum tamen non nisi de præterito tempore rectè u-
 surpetur. Vide de his & similibus Vocibus Vossium, (aaa) Scioppium,
 (bbb) Vorstium (ccc) Pareum (ddd) Vogtium, (eee) Titium (ffi) Cel-
 larium, (ggg) &c. Fateor quidem, hos harum vocum significatus hodie
 usu ita invaluisse, ut vix amplius pro Barbaris habeantur, multo minus
 hominibus eripi queant; quis enim vel solis plagosis illis prædotribis, (de
 aliis vocibus nunc non dicam.) tritum illud: solve caligas/aut Arte,
 aut

de manibus extorquebit? Nihilominus tamen ex hoc fundamento hæc voces verè sunt Barbaræ; si enim novam vim atque potestatem veteribus ignotam vocibus tribuere licet, quid impedit quò minus Panem dicere possimus einen Stein/ Lapidem Brod &c. imo sic quælibet vox nobis, quid vellemus, significaret. Hem quam Latinitatem! Sic quoque ratione scriptiois ac pronounciationis in O. P. Barbaræ Voces sunt, quæ aliter à Comenjo, ac à Romanis fieri solet, scribuntur, aut exprimentur v. g. Scarificare (Schröpfen) pro quo scribendum scarifare, ex Græco Σκαριφᾶν, quod est radere, scindere, scalpere, ut docet Salmasius, (hh) & ex eo Vossius. (iii) Item Bacca. Buccina. Culcitra. Exilire. Fœmina. Fœtus, Sæpire Sæpes Sylva &c. pro quibus scribendum, BaccaBucina. Culcita. Exsilire. Femina Fetus. Sepire. Sepes. Silva. &c. ut docent Vossius, (kk) Voigtius, (lll) Titius, (nn) aliiq; Et hæc hæctenus ad O. P. impuritatem demonstrandam. Tertio, quod dixi, idem quoq; non satis rectè ordinatus atque dispositus est, ut boni nomenclatoris partes sustinere posset; etenim non modò multa vocabula rariora & insolentiora, quorum notitia puero non est adeo necessaria, exhibet, cum plurima contrà usitata, quorum notitià in Lat. Linguae studio quis carere minimè potest, ut jam supra monuimus, prætermittat ac negligat; sed & in iis, quæ habet vocabula, significandi ordinem ritè non observat, nec justâ proprietatis rationè ducit, sæpe enim propriam verborum significationè omittit, impropriã verò ponit, Sic vocè Lacus dicit Ein Rûf. fenoderê (sch. Eròs) cum tamen hæc significatio tantum secundariò & improprie huic voci competat, sc: propter similitudinem, primariò enim & proprie idem est, quod stagnum, docentibus Vossio, (nnn) Bechmanno, (ooo) Merchio, (ppp) aliisque plurimis. Sic vocem Grassari, quæ proprie est latronum vias publicas obsidentium, teste Reihero, (qqq) approbuit, &c. At vero in rerum vocabulis addiscendis præcipuè, & ante omnia ad singulorum verborum proprietatem, καὶ ἐπισημαίαν & sollemnitate[m] respiciendum est, monente Bœclero (rrr). Verè Ravius, (sss) quicumque ad naturalem dicendi formam adspirat, cuius distinctionem & rectam, & propter verborum proprietatem ita vocari diximus, ille primum esse studium suum existimet in vocabulis, ad eorum proprietatem cognoscendam. Hinc ipse Comenius se Ciceronis testimonio didicisse dicit, (ttt) multum referre, pueros à primis statim annis ad

E

pro

*proprietatem vocabulorum adsuescere, propria autem vocabula ea esse, quæ his rebus significandis adhibentur, propter quas inventa sunt; Verum an hoc in suis scriptis ipse satis ubique observarit, alii judicent. Præterea quoque ea, quæ in O. P. exhibet, vocabula, convenienti & sibi debito loco non semper ponit, sic vocem *Heros der Held* ponit sub titulo: Res pecuaria; sed quis Heroës inter pecora quærit? &c. Non dicam nunc, quod sæpe dictus liber, etiam ut Noribergæ ante 8 vel 9 annos prodiiit, quæ editio optima & perfectissima vulgò esse creditur, vitiosissimè typis sit expressus, ita, ut vix paginam absque mendis atque erratis typographicis in eo deprehendere liceat, quod sanè juventutì maximè incommodum est ac perniciosum. Sed hæc omnia alibi fortè, pluribus exemplis ex O. P. deprentis, fusius demonstrabuntur; nunc saltem dico, quos juventuti ex ulu hujus libri progressus in Latinitate promittere possimus, hos sc: eum sit imperfectus, imperfectam quoque nec solidam, cum sit impurus, impuram ac Barbaram, & in totâ vitâ pœnitendam; cum sit malè ordinatus atque indispositus, admodum seram, imo nullam (sine ordine enim, ut jam supra dictum, nil certi discitur) Latinitatem inde hauriet. Quarum rerum ipsa experientia non modo docentes, sed & omnes, qui in juventute suâ hoc libro fundamentis in Lat. Linguâ jaciendis usi sunt, satis convincet; etenim singulari fere diebus experimur, quod pueri, qui bis, terve, quaterve, sæpe dictum librum perdiderunt, postea vix tertiam vocabulorum in eo contentorum partem memoriâ teneant, & sic ad Auctorum Lectio- nem minimè sufficiant. Idem quoque de januâ Linguarum referatâ Comenii optimo jure dicere possemus, sed dicant alii; nos nunc Viro- rum in Lat. Linguâ non minus, quàm in peritiâ docendi, excellentium, de his libris judicia ac sententias audiemus. Ita de iis sæpe citatus Me- chovius, (nnn) *Hæc nostrâ etate, inquit, ex Hispaniâ Job. Comeni- us sedam scabitudinem affricuit optimis literis per insectam januam suam tanquam pseudo thyro quodam in omnes Europæos intromissam. Ad linguarum cognitionem compendiarium quandam viam monstrare se putat vaniloquidorus, sed duo statim in ipso limine obscevant, al- terum est, quod præpostero ordine à compositis ad simplicia cæco im- petu grassatur (dum sc: vocabula in contextu proponit) alterum quod neque in simplicibus verbis barbara ab emendatis secernere, neque in**

conjun-

conjunctis, quæ conveniens compositura sit partium Orationis, judicare noverit, unde nihil aliud existere poterit, quàm ut alii non nisi barbarè loquantur & scribant, alii fundamenta nunquam jactant, quod multos experientia sat acuit. Qui possunt enim hi ullam salubritatem, aut sanitatem orationis consequi, qui in hoc cæno à puero se volutant? & quis hæc pro Latinis posset habere, in quibus ne vestigium quidem Latini leporis appareat? Et alibi (xxx) Idem ait: qui vocabulorum loco Vestibula, Portulas, januas, Atria, novum Orbem sensualium, hoc est, fundamentalium rerum (horresco referens) aliosque libros nocivos & inutiles, in lucem edunt, ut Sapientiam statim cum verbis induant discipulis, ne illi à verâ viâ longè absint; ad populum phaleras! non est per illa ad Latinitatem via; primò enim certum est, illa scripta barbaris vocibus esse plena, compositionem nullam, ipsis titulis & inscriptionibus librorum scribiginem esse injustam, cur igitur ingenuus puer pœnitendam hanc mercem tanti emeret? Et post pauca (yyy) Idem inquit: Compendiariam hanc viam esse volunt, quæ per anfractus & præcipitia fertur, & quemadmodum is qui lynenburgo Romam tendit, longas ambages sequeretur, si per Bataros ad Indos navigaret, hinc Persiam, Armeniam, Cappadociam, Bitbuniam peragraret; inde per Bosphorum, Thraciam, Macedoniam, Græciam, Brundisium appelleret; ita illi compendia faciunt, qui hanc viam insistant. Uti verò in illâ laboriosâ peregrinatione multi in viâ interirent, ita hi januarum & portularum fabricatores, & qui hos sequuntur, ad Latinitatem vix perveniunt per omnem vitam. Qui domos, edesve construunt, non integros parietes, aut lectum in ordinem directum, conferunt, sed singulis parietibus disponendis collocandisque artificum manus adhibentur, donec omnia inter se aptè committantur; at hi omnium rerum & Linguarum scientiam simul in hoc ignorantie foro prostituunt, uti non nemo Homerum in nuce quondam vendidit. Hos itaque libros è Scholis amandare, & simplicia rerum vocabula pueros ediscere fas est. Eodem fere modo de Comenii scriptis judicat b Morhofius, & speciatim quidem, (zzz) de Comenii janua habendum est, inquit, illam planè è Scholis illis, ubi Latinitatis genuinæ, ut æquum est, cura habetur, eliminandam, nam ut rerum aliqua notitia ex illâ haberi possit, tamen exigua illa est, nec satis convenienti ordine, quod

præcipuum eâ in re est, proposita, & vocibus ac phrasibus barbaris
 passim scatens, quæ corrumpere bonam juventutis Latinitatem
 possint, quicquid etiam apologiâ pro sua janua Latinitate scripta con-
 tendat Comenius; nam & ipsa alterâ apologiâ indigeret. Nequid
 nunc dicam de eo, ad Latinitatem tales libros planè commendari
 non posse, quoniam pervera axiomata proponuntur, in quibus nulla
 est periodica consequentia, suis particulis connexa, cui maturè adve-
 scere pueri debent. Et infra (aaaa) idem inquit: *Quâcunque ratione*
emendentur vel Comenii, vel alterius janua (nam in Comenii janua
multi emendari vult Titius) non possum à me impetrare, ut earum usum
in Scholis probare possim? quorsum enim opus ad lacunas confugere cum
purissimos habeamus fontes? Generatim verò (bbbb) Methodum
Raticianam Comenianæ longè præfert, & nihil solidi è scopis hisce
dissolutis disci afferit, in quibus nulla est compositio, plena Barbarismis
omnia. Et tandem concludit (cccc) his verbis: Comeniana illa Met-
hodus non præstat, quæ magno biatu promittit. Schefferus peculiare
Scriptum edidit, quo illa, quæ barbara ac fœda in Comenii janua habentur,
notavit, idemque purioris Lat: Linguae Studiosos à lectione
hujus libri lummâ curâ dehortatur (dddd). Sed, ut nunc plurimo-
rum Excell: Virorum judicium ac censuras in Methodum ac scripta
Comenii brevitatis studio præteream, ipsum Comenium contra se, suaq;
*scripta adducam; ita autem ille (eeee: *Textus janua nondum eam**
habet, quam debuit, simplicitatem, satis nudam sc. rerum Nomencla-
ram; (ergo voces in contextu pueris proponi ipse non probat) neque
vocum nativos circa translationem & idiotismos significatus, neque
Phrasum & sententiarum naturalem ubique nexum, ut periodorum ra-
tio exstaret ad oculum. Et alibi (fff) hæc via sua ipsi videtur difficilis
esse & permolesta, ob nimiam rerum verborumque condensationem,
semperque cum novis luctam, proin libros suos singulari candore (gggg)
eruditioni insillandæ duriter servire, eique repetendæ ac firmandæ
aptiores esse censet, (id quod facile, si sc. perfectiores atque puriores pro-
dierint, concesserim) imo nolle se alios per se errare diutius ingenuè fa-
tetur. Quare ergo Doctorem hunc ita fluctuantem sequimur? Quare
Viam hanc tam difficilem ac permolestam ingredimur? Quare li-
bros, qui eruditioni insillandæ duriter inserviunt, repetendæ autem
atque firmandæ aptiores sunt, pueris elementis Lat. Linguae initiandis
 pro

proponimus? Quare denique per Comenium erramus, ipso tamen invito? Sed si nihilominus quis iconibus in O. P. contentis juventutem maximè delectari, & sic cum voluptate quâdam ad hauriendam sibi Vocabulorum copiam adduci contenderet (*est enim*, ipso Morhofio (hhhh) iudice, *res minimè contemnenda, quando per imagines res ipsæ oculis fistitur*) huic ego responderem; primò, voces quarum res significatæ oculis fisti aut imaginibus representari possunt, vix minimam Latinitatis particulam absolvere, & sic imagines illas solidæ Latinitatis avidum parum juvare; deinde, non omnes statim voces, quarum res significatæ in oculis in currunt, indigere ad sui cognitionem, ut imaginibus represententur aut illustrentur, v. g. voces: Cælum. Sol. Luna. Stella. Homo. Equus. Canis. Avis. Arbor. Herba &c. si quis imaginibus representare vellet, annon cum earum res significatæ in ipsâ naturâ ostendi possint, ac oculis nostris obvix semper & per se satis notæ sint, ipsi soli lumen inferret, & præter necessitatem à rebus ipsis ad earum exemplaria, quæ tamen res suas nunquam satis exprimunt, cum magnâ memoriæ fatigatione, & supervacaneâ conceptuum multiplicatione juventutem abduceret? *Zemehr man, inquit Becherus, (iiii) Die memorie von der Sachen selbst auff die gemählde oder Bilder/ von diesen aber auff die Wöhrter bringen will/ was thut man anders/ als was M. Buno mit seiner Bilder. Grammatic gethan/ nemlich man multipliceret die entia, und führet die Jugend von Lebendigen auff todtte Dinge/ von dem Original/ auff die Copey/ und bringet durch diese Kupfferstücke und Bildnissen ein drittes/ neues/ unnötiges ens in die memori der Kinder/ das ist/ an stat des Lichts einen Schatten/ wodurch nur die Einbildung vermehret und geschwächet wirdt. &c.* Alia verò ratio est earum vocum, quarum res significatæ in naturâ æquè ostendi non possunt, quæ in peregrinis, remotissimisq; habentur terræ locis, ut quædam animalia, quædam herbæ, quidam flores & fructus; vel quæ apud quosdam tantum populos olim in usu fuere, aut adhuc sunt, ut: Toga. Sagma. Scytala. Templum Hierosol. Turris Babylon: Horti Pensiles &c. vel quæ rebus tantum singularibus conveniunt, ut: Personis, Urbibus &c. vel quæ ad Scientias, maximè Mathematicas pertinent, ut Cylindrus. Horizon. Æquator &c. Harum & similibum rerum voces non satis percipi possunt, nisi usus imaginum accedat; sed quid hæc ad pueros, quæ partim ad Historiam rerû Naturalium, partim ad Philologiam & Antiquitatum studium, partim verò ad Philosphiam pertinent,

(a) l. c. (b) l. c. cap. 9. (c) l. c. Cap. 10. (d.) l. c. (e) in Institut. philol. & Rhet. de Stylo Cap. 5. Sect. 1. p. 87. (f) in Meth. did. part. 3. Cap. 2. p. 67. (g) Præfat. in Jan. (h) L. de Ludæ lit. ap. p. 21. (i) in Præfat. ad Th. Richelium (k) in Dissert. cit. C. 2. §. 6. (l) de Ludæ lit. ap. p. 111. (m) in Obfetr. C. 6. §. 5. (n) in Dissert. cit. §. 769---776 (o) l. c. Tr. 3. C. 9. §. 3. & C. 4. §. 8. (p) in L. L. Januâ, quæ ex Collegio Salamanticæ Hibernicæ prodiit, sententiarum centuriis 12 potissimas voces complexa (q) in Mercurio bilingvi (r) in Portulâ (s) in Ephemeridibus (t) Præfat. in Sent. (u) Præfat. in tripl. Latinitatis Ariadnæum (x) l. c. Tr. 3. Cap. 3. §. 16. (y) l. c. Tr. 2. C. 10. §. 3. (z) Præfat. in Syntagm. Locorum & c. (aa) l. c. C. 10. (bb) in paralip. did. part 4. §. 11. (cc) de Stylo C. 4 §. 1. & 4. (d d) l. c. C. 10. (ee) ap. Dn; Poltæium im gesch. lat. Rudentz/ Cap. 3. §. 35. (ff) l. c. Tr. 2. C. 9. §. 8. (gg) l. c. C. 5. §. 1. (hh) l. c. C. 9. (ii) l. c. C. 4 (kk) in Curat. post. proleg. p. 6 (ll) in Manuduct. ad exc. §. 61. (mm) l. c. C. 7. p. 257. (nn) in voce infernus p. 1078 & alibi passim (oo) l. c. Cap. 8. §. 4. (pp) Lib. de Stud. Acad. Sect. 4. C. i. §. 7. seq. conf. Cellar. l. c. p. 9. (qq) Præfat. in corruptæ & incorruptæ Latinitatis indices (rr) in Dissert. cit. C. 2. §. 8. (ss) in Præfat. de argut. in script. (tt) Præfat. in Edit. Fabri (uu) in Proleg. Cur. post. p. 9. (xx) in Manud. ad. exc. §. 31. (yy) in Lex (zz) adh. v. p. 1078. (aaa) in Vitiis Serm. L. [b bby L. de Styli Hist. Virt. & vit. Infamiâ Famiani. Hypobolim. & c. (ccc) L. de Latinit. falsò & merito suspectâ (ddd) in Observat. (eee) in Indicibus cit. (fff) l. c. (ggg) in Anti Barb. & cur. post. (hhh) ap. Titium l. c. §. 33. (iii) l. c. & in Etymol. L. L. (kkk) in Aristarcho L. 1. de A. G. C. 47. (lll) c. l. (mmm) c. l. (ann) in Etymol. p. 277. (ooo) in Orig. L. L. p. 424 (ppp) in Castello Latinit. p. 494. (qqq) in Theatr. Lat. Teut. adh. v. (rrr) in Dissert. cit. C. 2. §. 3. (sss) in Dissert. cit. §. 304. (ttt) Præfat. in Jan. (uuu) in Dedicat. Hermath. (xxx) in Hermath. Tr. 3. C. 3. §. 16. (yyy) l. c. p. 474. (zzz) l. c. C. 4. p. 342. (a4) l. c. 10. p. 448 (b4) l. c. c. (c4) l. c. C. 17. p. 413. (d4) l. c. C. 6. §. 6. (e4) in Epilogo Lex. jan. (f4) In Ventilabro Sapientiæ Opp. Did. Part. 4. §. 58. (g4) l. c. s. 64. (h4) l. c. 4. (i4) in Meth. Did; part 2. p. 49.

CAPUT. V.

*De iis, qui vocabula extra contextum, ac nudè
juventuti sistunt, & quid hîc à me præsitum sit.*

HActenus de iis egimus, qui ex contextu vocabula addisci volunt, sed respondente minus successu; nunc de iis porro, qui nudè ac solitariè ea pueris proponunt. Nec hi omnes eâdem incedunt viâ; alii enim seriem alphabeti potissimum observant, &

voca-

vocabula secundum literas initiales disponunt, quorum quàm plurimi sunt, hoc tamen discrimine, quod quidam promiscuè primitiva & derivata, simplicia & composita exhibeant, ut multi, qui Lexica scripserunt, ceu omnib; notum; quidam verò sola primitiva & simplicia, ut Joh. Starckius, (a) aliiqve; quidam sola derivata & composita, ut Jac. Engelbrecht (b) &c. quidam primitivis & simplicibus singulis secundum ordinem alphabeti dispositis, sua subjiciunt derivata ac composita, ut cl. Cellarius (c) &c. Sed ordinem literarum sequi ego cum Mechovio (d) *admodum incommodum esse* judico, hoc ipso enim memoria puerorum parum juvatur, cum ordo ille alphabetarius non faciat ad facilitatem vocabulorum comprehensionem, sed tantum ad ignotorum investigationem; nos autem non id quærimus, ut pueri vocabula in libro investigare possint, sed ut ea mente comprehendant, teneantqve, memores illius Erasmi (e), *non esse committendum, ut pueri codices habeant eruditos, ipsi ineruditi.* Alii vocabula secundum convenientiam terminationis in vernaculo, rhythmorum instar, proponunt, h. m. Pater, der Vater. Catus, der Kater. Mater, die Mutter. Butyrum, die Butter &c. ut Luc. Martini Hamelberg. (f) ex parte etiam Dn. Gothofr. Wegnerus, (g) quod probat Seyboldus, (h) improbat Ravius. (i) Beccherus vocabula secundum significationem & connexionem physicam disposita exhibet, & pro hoc invento suo tanquam pro aris & focis militat, (k) quod & probat Reiskius, (l) sed b. Morhoff. (m) *ab eo non tam amplius sperari posse fructus* statuit; quanquam ipse non diffiteatur, (n) *Vix haberi, quempiam, qui prædicata omnia accuratiori ordine digesserit.* Alii vocabula præceptis Grammaticalibus, Nomina sc; Declinationibus, Verba Conjugationibus subjiciunt, ut ipsorum praxi simul, dum addiscuntur, infervire possint, ut Rhenius, (o) &c. quod probat Mechovius, (p) improbant alii. Sed sit hic suum cuique pulchrum, mihi veterum ille Hadri. Junii, Theoph. Golii, Nicod. Frischlini, Nath. Chytræi, & qui hos sequuntur, recentiorum, Joh. Kirchmanni, Joach. Zehneri, Sebast. Meieri, &, ut alios nunc taceam, Hamburgeris, in suis nomenclatoribus vocabula disponendi modus maximè arridet, ita enim quando, vocabula secundum materias rerum certis capitibus sunt inclusa, non modò ordine ac distinctè puerò, dum sc. nunc in agrum, nunc in urbem, nunc in hortum, nunc in templum &c. quasi manu ducitur, & omnia ibidem obvia ei denominantur, singula ingenerari, sed & ἄξιόν ἐστις quædam totius

totius universi, quod maximopere suadent morhofius, (q) Boeclerus, (r) aliiq; quàm commodissimè imprimi potest. Hæc est trita illa ac regia veterum ad vocabulorum copiam comparandam via, quam & cordati Recentiores probant, & præ cæteris calcare jubent. Vid. Vossius (s) Morhofius, (t) Mechovius, (u) aliique. Sed de ipsis quoque rerum titulis ac capitibus nomenclatorum constituendis variant Auctores, alio enim modo vocabula disponit Beccherus (x) alio Henr. Weizius, (y) alio Joh. Sturmius, (z) alio Joach. Zehnerus, (aa) alium præscribit J. C. Frey, (bb) alii aliis utuntur modis; mihi vulgaris illa Juniano Goliana Titulorum ac Capitum dispositio, quam & b. Chytræus (cc) multis de causis se retinuisse dicit, quam & Lubec: & Hamburg. &c. maximè servarunt, optima & juventuti accommodatissima esse videtur, est enim simplex, & quandam universitatis ideam exhibet. Ut ut verò nulli unquam vulgatorum nomenclatorum laudem suam derogare animum induxi, tamen in singulis multa adhuc desiderari posse, affirmare non dubito; quis enim omnium est, qui tres illas maximè necessarias boni nomenclatoris condiciones ac notas, præced. Cap. recensitas singulas habeat, qui sc. perfectus, purus, & quàm accuratissimè ordinatus sit: quâ de re jam suo tempore questus est Lud. Vives (dd) inqviens: *Nullum Dictionariū plenum satis & justum est.* Sic quoq; ex Recentioribus Mechovius (ee) *noſſe Præceptores debent, inquit, vitiosas voces multas in Nomenclatoribus istis contineri, & barbara cum Latinis esse permixta, quo vitio fere omnes hi libri laborant.* Idem habet Reiskius. (ff) *Promiscui vocabulorum in indices aut Nomenclatores vitiiis magnis laborant, nec medicum aut reſtitutorem hucusq; inveniunt.* Idem & plures alii. Ipsos defectus atq; n. xvos horum librorum nunc brevitatis causâ non adduco, id saltem dico, quod indistinctè & confertim in iis vocabula proponantur, nec usitata à minus usitatis, primitiva à derivatis, simplicia à compositis, analoga ab anomalis &c. satis secernantur, quorum tamen accurata distinctio plurimum ad vocabulorum notitiam comparandam confert; item, quod illi libri ob nimiam molem in quam plurimi eorum excreverunt, teneræ ætati sint exosi, & vix aliquot annorum spatio perdisci possint, unde plerumque fit, ut postrema discendo, pueri prima rursus dediscant, & prima repetendo, rursus postrema; & tandem, ubi bis, terve, aut sæpius, totum librum percurrerunt, vix tertiam vocabulorum

lorum in eo contentorum partem memoriâ teneant, sicq; ad exercitium Lingvæ haud sufficient; quod experientia & usus quotidie comprobat. Sanè si ullum ex omnibus illis libris, quos quidem videre mihi licuit, animadvertissem, ex quo tam solidè, ut ego mihi hanc rem proposueram, fundamenta Latinitatis hauriri possent, in eo lubens acquievissem, eumque unice juventuti commendâssem, sed inventus mihi non est, multis enim deficiunt omnes. At, quælo, quid juvat, cum aliis in vulgatis nomenclatoribus errores ac nævos observasse, nil sanè, nisi & eos corrigere, lacunas implere, vitia tollere, omniaque in ordinem redigere allaboraverimus; judiciis ac consiliis hîc parum efficitur, nisi & auxilia accedant. Sicuti ægroto nihil inde commodi accedit, quando Medicus ipsi morbum indicat, si curare recusat, sic quoque juventuti nihil inde accedere potest, si nomenclatorum vitia tantum accusamus, non emendamus. Hincut tenellæ huic ætati meliùs consulerem, laborem suscepi facilè tædiosissimum, quem pro miserâ conditione meâ aliis, quos benignior fortunæ aura afflavit, & qui plus otii habent, relinquere potuissem, nisi eos puerilia hæc, *sine quibus tamen*, iudice Quintiliano (gg) *majoribus non est locus, nec ad Latinitatem pervenire datur*, negligere sensissem, singulis enim illis vulgatorum nomenclatorum vitiis occurrere, eaque, quantum fieri posset, emendare animum induxi; & primò quidem, ut defectus eorum supplerem, cum uno quodam lexico, quod copiosissimum esse judicavi, omnia fere quot existant, Calepini, Vossii, Becmanni, Dasypodii, Corvini, & qui hunc adauxit, Merkii, Fabri, Buchner-Cellarii, Reiheri, Frisii, Calvisii, Neubaurii &c. composui, & ex his quæ in illo deerant, addidi, tandem omnia vocabula ex hoc lexico ita adaucto exscripsi, eaque (maximè usitatiora, ut jam jam dicetur) Titulis seu locis totam rerum universitatem representantibus (de quibus paulò antè dixi) ordine subjeci; cum his Titulis nomenclatores supra nominatos omnes & singulos, itemque opera Comenii, Spleiffii, Pexenfelderii, Beccheri, Seyboldi &c. porro contuli, ut, quid ad operis seu vocabularii mei perfectionem facere posset, undecunq; depromerem. Nec pœnitet me hujus laboris mei, quem fortè quis supervacaneum judicaret, ita enim singulorum librorum imperfectiones atq; defectus rectè perspicere, & nomenclatorem cæteris omnibus longè perfectiorem, cui vix quid deesse possit,

fit, conscribere potui. Deinde, non minori studio pro altero nomenclatorum vitio emendando medelam adhibui, ut sc: collecta hæc vocabula ab omni impuritatis labe quàm diligentissimè purgarem; etenim non est vex quædam, quod verè dico, in dicto nomenclatore meo posita, quam non prius in Aulonii Popmæ. Corn. Frontonis. Servii Honorati &c. de differentiis verborum, de proprietate Sermonis, & usu antiquæ Locutionis libris, qui Giessæ Hass, anno 1654. uno fasciculo exhibitum prodierunt; item in Scioppii Hypobolimæo, Infamiâ Famiani, & de Styli Hist. Virtutibus & Vitiis Scripto; it: in Vossii Aristarcho & Vitiis S. L. nec non in Bangii, Buchleri & Parei observat: Philol: Itemque Vorstii Lib. de Latinitate falsò & meritò suspectâ, Titii Manuuct. ap excerp: Cellarii Anti-Barbaro & Cur. post: Vogtii Colleg. de corruptâ & incorruptâ Latinitate &c. magno studio iustraverim, & ita pura ac genuina Latinitatis vocabula à barbaris atque suspectis segregaverim, illa sola recensuerim, hæc vero expunxerim. Sanè inconveniens & planè nefas esse semper duxi, primò quævis promiscuè vocabula pueris proponere & inculcare, postea verò, quæ rursus dediscere debeant, ex aliis libris monstrare; etenim *non solum, quæ primùm quis imbibit, teste Caselio (hh) difficillimè eluuntur, sed & ipsum de discere per se est longè difficilius, quàm discere, imo, Chytræo (ii) iudice, se nunquam.* Wie schädlich es der Jugend sey/inquit Beccherus (kk) Dinge zu lernen die sie hernach verlernen/oder anders lernen muß/ist leicht zuerachten/und siehe man es an den Pferden/welche/wen sie einmah! falsch beritten worden/selten n̄ über zurechte kommen &c. Quâ de re Erasmus, (ll) *Optima, inquit, statim ac primùm sunt discenda, extrema dementia est, discere dediscenda.* Et hinc cum Laërtio (mm) *juveni plus prodesse iudicavi, si protinus ei demonstrarem viam rectam, quàm si revocarem ab errore iam lapsos.* Sicq; per Dei gratiam, omnia, quod spero, puræ & exercitæ Latinitatis vocabula, non sine magno labore & temporis iacturâ congesti, ea que ordine satis concinno, præfiscini dixerim, disposui, accedat puer, ea que memoriâ exhauriat; At, qui in tantâ eorum multitudine verfabitur feliciter? fortè cum, ut plurimum fit, ad ultima devenerit, prima jam dedidit, ea que aliquoties iterando, multos in solâ vocabulorum copiâ sibi comparandâ *annos consumet. Hæc erit arvis opus. Si*
infun.

infundibilū. Nud quod pro Poësi Germ. addiscendā quis excogitavit, huic negotio quoque applicari posset, ita quidem, ut pueris non instillare modò, sed & infundere possem omnem rerum nomenclaturam, haberem sanè de quo & mihi, qui nullā re magis delector, quam emolumento juventutis, & ipsis, qui discendi molestiā superfedere possent, gratularer; *benè enim, cum illo Agathone ad Socratem (oo) rem habituram, credo, si sapientia in hominem, quemadmodum in vas vacuum aqua deflueret;* verum cum de istiusmodi mihi non constet organis, nec doctrina aureis culullis paterisve hauriri possit, aliis opus erit auxiliis, aliis remediis, verbo dicam: sola vocabulorum accurata distinctio ac distributio, quā tertio nomenclatorum vitio occurritur, hanc rem planā m faciet, & memoriā puerorum non parum juvabit. Sanè, si unquam valuit tritum illud: *Qui benè distinguit, benè docet,* hīc certè valebit plurimum; *ordo enim, vel ipso Cicerone (pp) teste, memoriæ lumen affert.* Considerantur autem vocabula vel absolute, & citra respectum ad Grammaticam, vel relatè sc. cum respectu ad eam; illo modò sunt vel communioris, vel rarioris in Latinitate usūs. Hanc vocabulorum distinctionem animo intendit B. Morhofius (qq) inq̄uens *paucā sunt vocabula, quorum usus in sermone civili est, cetera quia: curet?* Et alibi (rr) idem ait: *ut vel culinæ, vel opificiorum gratiā istā vocabulorum farragine pueros maceremus, nulla nos necessitas subet.* Sanè nunquam mihi placuere, qui in vocabulis technicis, quæ Auctore Medicinæ Mentis (ss) teste, *mera monstra pueris esse videntur,* & opificum instrumentis, aliisque rebus sordibus & abjectis recensendis, desudant, aut *in re culinariā, & circa vestitum hærent,* quod *vulgare peccatum* dicit Ravius, (tt) quiq̄ue in adornandis vocabulariis puerilibus inq̄sitioni rerum naturalium nimium indulgent, & teneras puerorum mentes iis vocabulis onerant, quarum res mente non percipiuntur, nec cognoscuntur; *quid autem iuvat,* inquit Reiskius, (uu) *vocum agmina a pueris enarrari, & sonos millies sine mente instar psittacorum edere?* memoriā quidem puerorum in primā statim ætate ediscendis ad verbum quā plurimis esse exercendam, cum Cicerone, (xx) Quintiliano, (yy) Vive, (zz) Dav. Chytræo (aaa) Sibero (bbb) aliisque omnino itatuo; inutilibus tamen & minus necessariis rebus, ut sunt voces, quæ sine intellectu addiscuntur, eam onerari ac obrui, cum Christoph.

Prætorio (ccc) aliisque plurimis, minimè probo; imprimis maximè id mihi semper displicuit, quod pueri ex libris vocabula, aliasque res, jubentur addiscere, dum eis certa pagina, quandoque & plures, proponuntur, memoriæ insigendæ, quo ipso tenelli ipsorum animi non leviter, & sæpe ad sudorem usque cruciantur, cum tamen modus memoriæ aliquid mandandi longè facilior & accuratior suppetat, quo si uteretur juvenus nostra, non opus esset, ut ullam unquam vocem ex libro addiceret; sed hæc ipsâ praxi, commodâ scilicet meam Methodum exercendi mihi occasione datâ, quàm scriptis declarare malo. Selegi ergo in nomenclatore meum vocabula tantùm quæ frequentioris usûs sunt, eaque Titulis seu locis sæpe dictis subdidi; quæ autem rariora atque insolentiora esse videbantur, secundum seriem alphabeti disposui, & appendicis loco nomenclatori meo, ne is perfectione suâ excideret, adjeci, ut si fortè aliquod horum in Auctore quodam occurreret, à puro facilè investigari possit; ita enim sivebat Starkius, (ddd) *rariora, inquit, atque insolentiora vocabula ab usitatioribus separata, ad residuum seu reliquarum legitimi lexi referantur.* Quando verò usitatiora vocabula à minus usitatis & rarioribus sunt segregata, illa à puero brevi addisci posse omnino sum persuasissimus,

(a) in Lexico L. Linguae Orig. (b) in Complem. L. L. (c) in Lib. prob. & exc. Lat. memor. (d) l. c. Tr. 2. C. 28. p. 422. (e) in Epist. Paræn. ad Christ. Lubecensem (f) in Congerie rhythm. (g) in Nomenclat. puer. (h) in Præceptore Meth. p. 300. (i) in Dissert. cit. §. 316. (k) in Org. nov. & in Method. didact. part. 3. C. 4. (l) in program. cit. (m) l. c. C. 10. p. 451. (ny) l. c. C. 4. p. 344. (o) in donato (p) l. c. Tr. 3. C. 3. p. 471. (q) l. c. C. 4. p. 341. (r) ap. Morhofium l. jam c. (s) de Stud. rat. p. 13. (t) l. c. C. 10. p. 451. (u) Tr. 2. C. 28. p. 422. (x) in Org. nov. (y) in Viâ regiâ ad L. L. quæ Hafniæ anno 1661. prodit (z) in Filo. (aa) in nomenclat. in usum Gymnasti Francof. adornato (bb) in Viâ ad D. scient. &c. Cap. 5. p. 12. (cc) Præfat. in Nomenclat. (dd) L. 3. p. tr. disc. (ee) l. c. Tr. 3. C. 3. §. 16. & 17. (ff) in program. cit. (gg) Præm. in Instit. Orat. (hh) de Lud. lit. ap. p. 13. (ii) in Sciogr. cit. p. 12. (kk) in Meth. did. part. 3. c. 2. p. 66. (ll) in Epist. jam. cit. (mm) Lib. 6. (nn) her in der Fruchtbringenden Gesellschaft Spielende (oo) ap. Plat. in Conviv. (pp) Lib. 2. de Orat. (qq) l. c. C. 9. (rr) l. c. C. 10. (ss) l. c. (tt) Dissert. cit. §. 332. conf. 401. (uu) in program. cit. (xx) Lib. 1. de Orat. (yy) L. 11. C. 2. (zz) L. 3. de tr. disc. (aaa) in Reg. Stud. (bbb) de Educat. p. 122. (ccc) de praxi Gram. Log. & Rhet. (ddd) in dissert. de Lex. p. 5.

CAPUT.

45

CAPUT. VI.

De Grammaticâ ejusq; necessitate, ac requisitis.

ET hætenus de Vocabulis simplicibus, quorum notitia primò ad Auctorum Lat. intelligentiam comparandam requiritur. Nunc de Grammaticâ eorum constructione, nudè enim, ceu notissimum est, & solitariè vocabula in Auctoribus non occurrunt, sed in contextu cum aliis, seu in constructione posita; ergo qui Auctores Lat. intelligere vult, simul rationem Gram. constructionis teneat necesse habet. Hæc duo sc. vocabula, & constructio Grammat. intrinsecus Latinitatem constituunt, & habent se illa instar materiæ, hæc verò instar formæ, vid: Seyboldus (a) Comenius, [b] aliiq; qui alterutrâ harum Latinitatis causarû ignoraverit, nec Auctores rectè intelliget, qui verò utramq; noverit, totam Latinitatem quoq; noscet. Hinc & eruditissimi Viri, juxta Vocabulorum, Grammaticæ cognitionis necessitatem ad Lat. Lingvæ consequendam, maximè requirunt. Possem pro hæc sententiâ stabilendâ adducere Quintilianum, (c) Melancthonem, (d) Caselium, (e) Chytræum, (f) Ulr. Huberum, (g) Joh. Placotomum, (h) aliosqve fere innumeros; sed vix hæc de re cordatum quæmpiam dubitare confido. Cum verò & Systematum Grammaticorum, quæ in publicum prodierunt, & in Scholas passim sunt introducta, numerus fere innumerus sit, meritò quæ optima omnium, & juventuti accommodatissima sit Grammatica, nobis porro dispiciendum erit. Hic sanè, si usquam, quot capita, tot sensus deprehendimus: Multi admirantur Philosophicam illam Scioppii, in quâ Fr. Sanctii Brocensis Minervam quodammodo excoluit, hancque juventuti præ cæteris proponere svadent; at summopere id dissvadent Mechovius (i) Morhofius (k) Beccherus, (l) Titius, (m) Th. Jhre, (n) aliiqve; multi J. G. Vossii opera Grammat. imprimis laudant puerisq; commendant, non quidem Aristarchum ejus, qui liber non pueris, sed viris eruditus legendus est, propter singulares, quas habet, observationes, ac notas criticas, quæ potius teneras puerorum mentes turbant, si iis proponuntur, quàm instruunt, sed cum Rudimenta, tum Grammaticam ejus contractam, quam ex decreto illustr. DD. Hollandiæ & West-Frisiæ Ordinum, in usum Scholarum adornavit; & fateor quidem cum Mechovio (o) hunc Auctorem præ cæteris & mihi probari; tam solidè enim hanc Artem persecutus est, ut in hoc eruditionis genere vix quæmpiam ei comparari posse putem, quinimo omnes, qui eam rectè profi-

tentur, ex hoc fonte bibisse credam; nihilominus tamen *in multis eum quoque obscuriorem videri, & magnam, docentibus imprimis, camarinam ex antlandam reliquisse, cum eodem Mechovio (p) affirmare non dubito; alia enim eorum, quæ præponit Vossius, differri, alia omitti, alia inquisitioni usuique committi posse, docet Titius (q). Sed alii quoque sunt in disciplinâ Grammaticâ Auctores satis celebres; & quidem, ut veteres non attingam, in Germaniâ Scholis nunc passim adhibentur Grammaticæ Rhenii, Schmidii, Finkii & Helvici (*Giesensium*) Kirchmanni, Reiheri, Cellarii, Grunenbergii, Syboldi, Stubelii, Rhotii, Frohnii, Weisii, aliorumque plurimorum; quivis enim ferme Scholæ Rector in usum Discipulorum suorum nunc novos libros condit, & præcepta Grammat. Log. & Rhet. propria præscribit Nolumus autem in iis recensendis aut perquirendis nos diu detinere, potius in conditiones bonæ & juventuti satis accommodatæ Grammaticæ inquiremus, hæ sunt, docente Mechovio, (r) Perspicuitas, Brevitas, Perfectio, &, ut barbarâ voce utar, Certitudo. Primò præcepta Grammaticalia debent esse plana & perspicua, ab omnibus tricis ac subtilitatibus liberata, quo â tenellâ ætate facile percipi possint; repuerascere ergo quasi, & puerorum ingenii se accommodare debent, qui præcepta Grammaticalia tradunt, *inepti enim sunt, iudice Morhofio (s) qui his tricis tricis augent, & minutis Grammaticalibus puerorum ingenia torquent. Grammatica, ut docet Quintilianus, (t) non euntibus per eam, sed in minutis & supervacuis harentibus nocet; & propterea etiam inter Viriutes Grammatica Doctoris habebitur, ut idem ait, si quædam minus utilia ignoret, ne quis se nimis istis Grammaticorum spinis & aculeis induat.* Hæc virtus autem sc. Perspicuitas â Grammaticâ tollitur, & horrida ei superinducitur obscuritas (i) quando Lingvâ peregrinâ, pueris ignotâ (qualis est Latina) ea proponitur; qui enim puer regulas, & reliquas res Grammaticæ hæc lingvâ expressas rectè percipere posset, cum ejus adhuc ignarus sit: non intellectis verbis neque res intelligi posse supra ex Vossio diximus. Hinc pro usu vernaculæ Lingvæ in tradendis præceptis Grammat. strenuè militant Viri eruditi, Joh. Rivius, (u) Rolandus Maresius, (x) Havemannus, (y) Schuppius, (z) ut nunc Helvicum, Wendelinum, Beccherum, Reiskium, illosque, qui Lingvâ vernaculâ hæc in re usi sunt, ut Syboldum, Weisium, Cellarium, Geistium, Froh-*

Frohnium, Grunenbergium, Stubelium, aliosque plurimos non adducam. Hoc tamen de primâ saltem Grammaticæ parte, Etymologiâ scilicet dictum volo, in Syntaxi id ipsum mihi videtur non adeo opus esse, ut Linguâ vernaculâ exhibeatur; puer enim in Syntaxin intromittendus & ad compositionem, aut resolutionem admittendus, notitiâ vocabulorum & Phrasum jam satis instructus esse debet, ut jam supra monuimus, ergo & regulas latinas facillè intelliget; præterea ipsæ Syntaxeos regulæ Lat Linguâ ita concipi possunt, ut exempla simul eas explicantiâ exhibant, ne opus sit aliâ regularum exempla, quæ aliâs hic cumulare, & in quibus explicandis maximopere, sed invito Caselio, (aa) deludare solent Grammatici, eis subijcere. Quod re ipsâ me præstitisse jam jam dicetur. (2) Quando in Typis tantum & tabulis, non in continuo sermone, præcepta exhibet, ut quando ex solis Casuum, Numerorum, Personarum, Temporum, Modorum &c. Terminationibus Declinationes & Conjugationes, quæ tamen primum & maximè necessarium sunt Latinitatis fundamentum, testibus Richerio, (bb) Fritschio, (cc) &c. addicendas proponit, nec integra paradigmata juventuti sistit; licet enim hi typi, quod facillè concesserim, paradigmata satis tenentibus in vocum analogarum inflexionibus quodammodo inserviant, & faciem præferant, pueris tamen illorum ignaris, nec teneritatis ergo usu rationis satis pollutibus, declinandi & conjugandi rationem potius perturbant & obscurant, quam illustrent aut declarant, quod experientia satis edocuit. Hinc b. Morhoff (dd) *magis arripet, inquit, continuus sermo, quam schematismi tabularum, quibus, res minutatim discernuntur.* Et quid in fundamentalibus his, & ad L. L. maximè necessariis rebus compendia cum dispendio quis quærit? annon Paradigmata Declinat: & Conjugat: puerulis legendi rationem discentibus proponi solent? legant ergo pueri hæc paradigmata, relegantque, sic non modò, legendi, sed & declinandi & conjugandi rationem simul discent. Ita suadet b. Chytræus, (ee) Mich. Neander, (ff) quem b. Morhoff. *virum Doctissimum, & multa in informandâ juventute præcipuas dicit* (gg) cl. Weisius (hh) aliique (3.) Quando termini Philosoph. præceptis Grammat. inseruntur, omniaque Philosophicis rationibus expenduntur, quod graviter perstringunt Vossius, (ii) Caselius, (kk) Becherus, [ll] aliique &c. Si modò probatos Latinitatis Auctores ita, non aliter loqui, quis noverit, non necesse

neceſſe habet, ut in rationes, cur ita, non aliter, loquãtur, ulterius inquirat; uſus enim Auſtorum ipſe eſt primum & certiffimum in Latinitate principium, ultra quod progredi opus non eſt. Nec capit juvenus ſubtilitates illas philoſophi; quas hic nonnulli fingunt, ſed planã & ſimplici viã vult duci. Secundò præcepta Grammat: ſunt *Brevia*; hæc conditio connexa eſt cum priori, *quæ enim perſpicua ſunt*, teſte Cicerone, (nn) *longa eſſe non debent*. Et pertinet huc generalis illa Regula Horatii: *Quicquid præcipies eſſo brevis* &c. Sunt qui hanc conditionem ab iis violari putant, qui in tradendã Grammaticã gradatim procedunt, & primò rudimenta Donati, dein compendium Grammat: tandem Grammaticam majorem diſcipulis proponunt, contententes, uni tantum Grammaticæ pueros adſveſcere debere; ut volunt Reiherus, (oo) Huartus (pp) Neander, (qq) quò & illud Sixtini ab Amama, de Hebr: Linguã addiſcendã, quod adducit b. Waſmuthus, (rr) trahi poteſt. Mihi perinde ſit, ſive quis totam Artem Grammaticam uno libro complecti, & ſic prudentiæ Magiſtrorum, quæ primo, & quæ ultimo loco pueris proponi debeant, committere velit; ſive ex præſcripto Dav. Chytræi, (ss) Verrepæi, (tt) aliorumque plurimorum, eam per gradus ordinare, & primò in compendio faciliora ac communiora præcepta, ſeu ipſa rudimenta, poſtea verò difficiliora & inſolentiora proponere malit, modo omnia ſiant tempeſtivè, & ordiſne juventuti convenientiſſimo; hoc ipſo brevitæ hujus diſciplinæ non læditur. Verè autem eam lædunt, qui multitudine Regularum & Exceptionum onerant animos juveniles, imo (epe non contenti, loquor cum Caſelio, (uu) *multitudine præceptorum unius libri, quicquid eſt veterum Grecientium Grammaticorum in unum librum comportant, & ſic ingentia Grammatica, quæ teneris ingeniis oneri ſunt, ipſaq; deprimunt, juventuti obrudunt*; Sic qui uſum antiquæ locutionis præmaturiùs juventuti oſtendunt, quique ex Popmã, Bangio, Grutero, Pareo, Voſſio &c. ſingulares illas obſervationes, ac notas criticas excerpunt, & Grammaticæ puerili inferunt, non adeo præclare mihi de juventute mereri videntur; hæ enim præter neceſſitatem & utilitatem juventuti proponuntur; quis negabit ſine earum notiã ad veram, eamque ſolidã Latinitatem perveniri poſſe, qui ſive uſurpare audebit, *quæ ſibi nemo facile* Dn. Rabenero, Rect: Gymn: Afr. (xx) *judice, imitanda proponet, niſi*

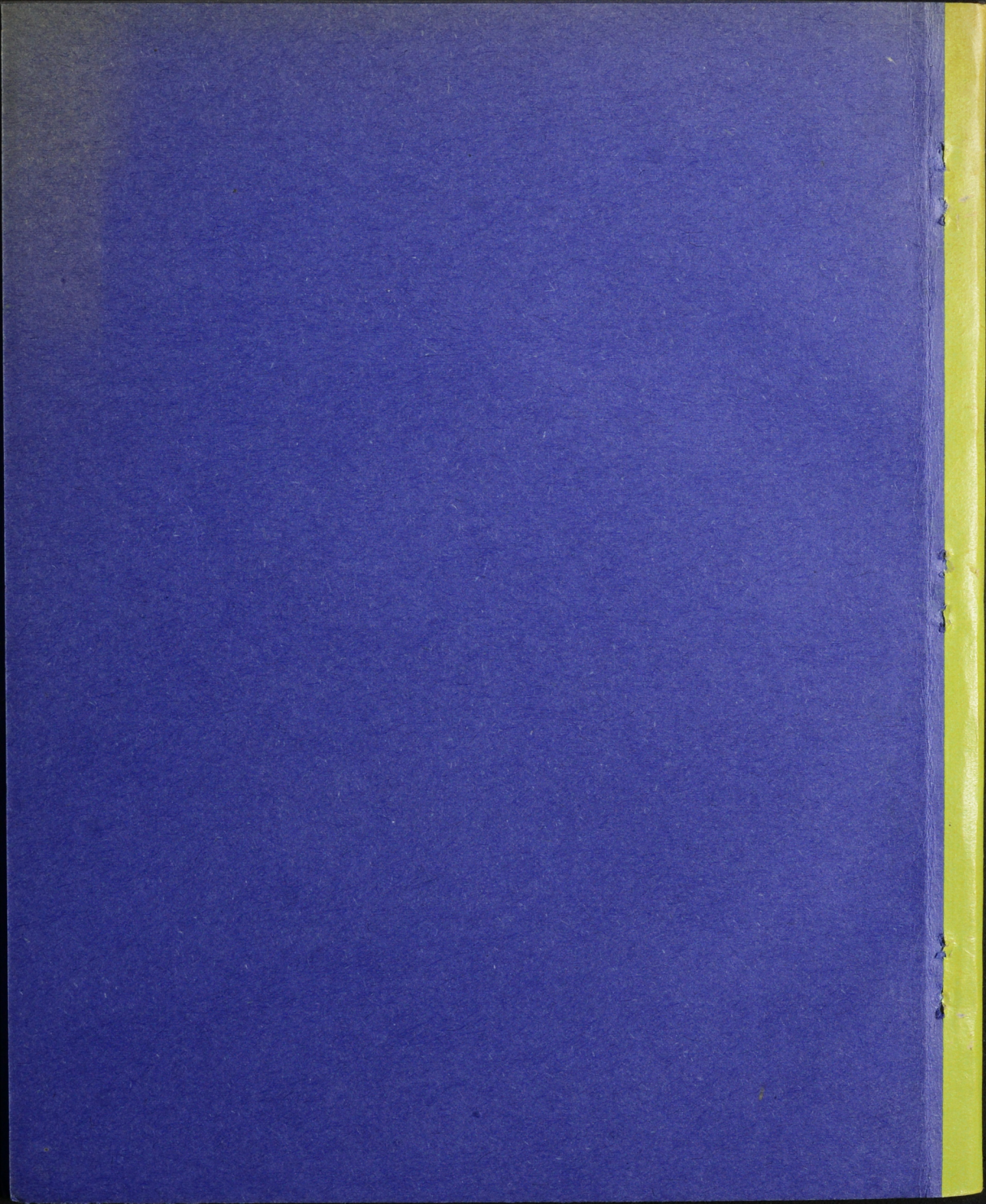
qui stulto quodam modo Lydiis studio Antiquarii laudem aucupari vo-
luerit. Et sanè talia puerum planè nescire satius esse puto, quàm scire,
 si enim ea planè nescit, nec unquam ea usurpabit, si verò ea vel legit, vel
 audivit, vix, ac ne vix quidem, ab eorum usu sibi temperare poterit. Gram-
 matica tantum puero utilibus & necessariis rebus constare debet, illa
 Criticis sunt relinquenda, ut rectè monent Placotomus, Schmidius, Me-
 chovius, Grünenbergius, aliiqve; qui autem hisce juventutem imbuunt,
non Linguas docere, sed Grammaticos facere mihi videntur, quæ res, ju-
dice Morhofio, est omnium absurdissima; & velle ex rebus minimis ac
singularibus, verba sunt Richerii, præcepta contexere, aut in iis edisen-
dis juventutem facigare, arenam est numerare. Hinc qui præcepta Gram-
 mat: juventuti præscribit, non tã videat quàm copiosè & ornate, sed quàm
 dilucidè, planè & breviter singula proponat; nihil moretur cum Eras-
 mo quàm pueriliter, modò utiliter. Tertio præcepta Grammat: lun-
 to perfecta, & omnia, quæ ad Latinitatem consequendam pertinent,
 exactè contineant. Non sufficiunt hîc istiusmodi regulæ, quæ 70 & c. ad-
 junctum habent; v. g. hæc de generibus Nominum: viele Wörter: in IS
 sind Masculina, als: Panis, Crinis, Cinis & c. auch etliche in X. als: Grex,
 Vertex & c. hæc enim Doctrina fundamentalis est, nec per & c. sed plenè
 perfecteq; est tradenda, adeo ut in totâ Lat. Lingvâ non sit vocabulum,
 de cujus genere puero ex illâ certò non constare possit. Quod tamen
 alii cyclopicis illis, ut eas cl. Grünenbergius vocat, regulis, aut
 exceptionibus: Panis, penis & c. Thorax & Apex & c. non satis expe-
 diunt, lubricæ enim illæ sunt, & nimis perplexæ; si quis fortè Vo-
 cabulo in IS aut X desinente, in sermone familiari uti voluerit, annon
 prius quam id efferat, Panis, penis & c. aut Thorax & Apex & c. mente
 recitabit, inquirens, an ab exceptione, an vero ipsâ regulâ, seu termi-
 natione regatur. Ita & in reliquis Grammaticæ præceptis, nihil ubi-
 que sit supervacaneum, nihilqve desit necessarium: in compendio præ-
 cepta Grammat: exhiberi possunt & debent, modò non fiat cum Lati-
 nitatis dispendio. Quarto denique certa quoque, non vaga, non dubia
 aut in varios sensus flexilia, sed Auctoritate & optimorum Grammatico-
 rum, & ipsorum Scriptorum Lat: comprobata sint præcepta Grammat:
 ut eruditorum facilè mereantur assensum, & discentium animos certos
 reddere possint. Quanquam vero abundè sit librorum Grammatico-
 rum quibus juvenus in addiscendâ L. L. non sine fructu nunc utitur;
 prætereaqve libri temerè non sint multiplicandi, ut rectè monent Drel-
 serus, Hornejus & c. tamen, cum in Methodo accuratiori omnia sibi
 in vicem respondere, & continuo quasi nexu cohærere debeant, etiam
 hæc in parte juvenuti succurrere, & Grammaticam ex optimis proba-
 tissimisqve, quæ notas illas ac conditiones modo recensitas singulas verè
 habeat

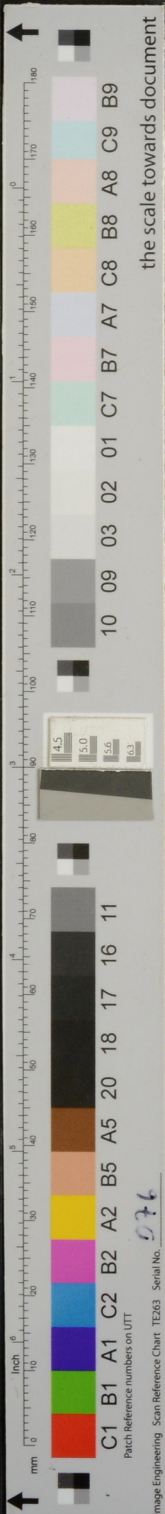
habeat, quibus aliæ, quotquot videre mihi contigit, passim deficiunt, concinnare mecum constitui, & ut constitui, sic quoque Deo secundante perfecti; conscripsi enim præcepta Grammat: (1) plana & perpicua, non modò à trivis ac otiosis subtilitatibus, sed & vulgatis illis exceptionibus, quæ maximè turbant juventutem, liberata: (2) Brevia, vix enim duas treve philyras expleat; & nihilominus (3) perfecta, adeo ut pignore certare vellem, in magnis aliorum voluminibus nihil esse, verè huc pertinens, quod iis desit, nec minus (4) Certa, non modò ex probatissimis Grammaticis, quorum nonnullos supra nominavi, excerpta, sed & ad ipsos Auctores class. ubi opus esse videbatur, collata & expensa. Et sanè, me hoc ipso præficine dixerim, egregium juventuti invenisse compendium, totus confido, quo si commodà mihi occasione datà uti licuerit, maturiores ac solidiores, Deo non adverso, in Latinitate progressus certo certius conspiciantur, & habebit juvenus quâ de re sibi gratulari possit.

Longè plura hîc dicenda restant, cum de ipsâ Grammaticâ, tum de necessariâ Vocabulorum ad eam accommodatione, seu relativâ (cujus jam supra mentio facta est) distinctione, quâ sc. (1) respectu part. Orat. distinguntur in Nomina, verba & particulas, quæ distinctè pueris, etiam secundum temporis differentiam, proponi debent, ita quidem, ut horis matut. Nomina, pomerid. Verba, Partic. v. (ut quæ non multum faciunt negotii, modò teneantur) horis succisivis, proponantur, simulque dum priorum hebdomadæ dierum, nam ultimus Catechisationi aliisque Exerc. acris meritò reservatur) singulis horis matut. una ex 5 Declinat: primariò exerceatur a meridie v. una ex 4 conjugat: in quo exercitio tamdiu detinendi sunt pueri, donec & ipsa vocab: & declinandæ ac conjugandæ rationem exactissimè teneant (2) resp. Figuræ atque Speciei in Primit: & derivat. it. in simpl & comp; quæ Vocabulorum distinctio plurimum ad Latinit: consequendam confert, ut à multis ostensum est: (3) in Analoga & Anomala &c. quem totum cursum vocab: satis amplum, unâ cum doctrinâ Grammat. Etym: tam Anal: quàm Anom. intra unius anni spatium felicissimè absolvi posse, suum omnino persuasissimus, & ad ipsâ praxi id demonstrandum promptissimus. Item de sententiis, quas ex optimis quibuscunque Auctoribus collegi, pro Syntaxi primam exercenda, & Phrasibus, seu singularibus loquendi formulis, quas etiam ad Auctorum Lat. intelligentiam comparandam facere supra dixi, quasque ipse ex Auctoribus excerpti. Item de exercitiis styli, quomodo sc. puer fundamentum hoc intelligentiæ posito, per Auctorum Lectionem, Versionem, Imitationem, Variationem &c. facultatem Serm. Lat. sibi comparare debeat &c. sed hæc omnia ritè persequi nunc tempore excludor.

S. D. G.

Errata B. L. ipse corriget.

the scale towards document

bergium, Stubelium, aliosqve plurimos non addu-
primâ saltem Grammaticæ parte, Etymologiâ sc-
ntaxi id ipsum mihi videtur non adeo opus esse, ut
exhibeatur; puer enim in Syntaxin intromittendus
em, aut resolutionem admittendus, notitiâ vocabulo-
iam satis instructus esse debet, ut jam supra monui-
as latinas facillè intelliget; præterea ipsæ Syntaxeos
ita concipi possunt, ut exempla simul eas explicantia
t alia regularum exempla, quæ aliâs hic cumulare,
andis maximopere, sed invito Caselio, (aa) deludare
, eis subijcere. Quod re ipsâ me præstitisse jam jam
lo in Typis tantum & tabulis, non in continuo ser-
ribet, ut quando ex solis Casuum, Numerorum, Per-
am, Modorum &c. Terminationibus Declinationes
quæ tamen primum & maximè necessarium sunt
nentum, testibus Richerio, (bb) Fritschio, (cc) &c.
mit, nec integra paradigmata juventuti sistit; licet
facillè concesserim, paradigmata satis tenentibus in
n inflexionibus quodammodo inserviant, & facem
tamen illorum ignaris, nec teneritatis ergo usu ra-
bus, declinandi & conjugandi rationem potius per-
at, quam illustrant aut declarant, quod experientia la-
b. Morhoff (dd) *magis arripet*, inquit, *continuus*
atismi tabularum, quibus, res minutatim diser-
in fundamentalibus his, & ad L. L. maximè neces-
adia cum dispendio quis quærit? annon Paradigmata
ugat: puerulis legendi rationem discantibus proponi
pueri hæc paradigmata, relegantque, sic non modò,
clinandi & conjugandi rationem simul discant. Ita
*s, (ee) Mich. Neander, (ff) quem b. Morhoff. *virum**
ta in informandâ juventute epæciâs dicit (gg) cl.
e (3.) Quando termini Philosoph. præceptis Grañiat. in-
Philosophicis rationibus expenduntur, quod graviter
s, (ii) Caselius, (kk) Becherus, [ll] alique &c. Si mo-
tatis Auctores ita, non aliter loqui, quis noverit, non
necesse